

บรรณานุกรม

เอกสารชั้นต้น

เอกสารชั้นต้นที่ยังไม่ได้ตีพิมพ์

- ยุคศิขรม, กระจ่าง. แฟ้มนักเรียนนอกที่ 1 เรื่องที่ 1 ขอให้พระยาสุริยานุวัตร
จัดซื้อกฎหมายเยอรมันส่งเข้ามาใช้สำหรับกระทรวง กับเรื่องนายไชยจันทร์
นายทองบูน ออกไปเรียนกฎหมาย (ร.ศ. 116)
- แฟ้มนักเรียนนอกที่ 1 เรื่องที่ 2 ส่งนายเรียบ นายประสงค์ นักเรียนกฎหมาย
ไปประเทศยุโรป (ร.ศ. 120)
- แฟ้มนักเรียนนอกที่ 1 เรื่องที่ 3 ขอเพิ่มเงินแผนกโรงเรียนกฎหมายปีละ
350 ปอนด์ เพื่อส่งนายแลลม ไปเรียนกฎหมายนอก (ร.ศ. 121)
- แฟ้มนักเรียนนอกที่ 1 เรื่องที่ 4 ส่งนายบุญช่วย กับ หลวงประคิษฐ์ ไปเรียน
กฎหมายยุโรป (ร.ศ. 124)
- แฟ้มนักเรียนนอกที่ 3 เรื่องที่ 9 โอนนายคอม เนติบัณฑิตนอกมาอยู่ใน
กระทรวงยุติธรรม (ร.ศ. 129)
- แฟ้มนักเรียนนอกที่ 3 เรื่องที่ 12 (ตอน 1) ส่งนักเรียนกฎหมายไปศึกษา
วิชากฎหมาย ณ ประเทศยุโรป (นายปลอด นายวงษ์ น.ล. โชคดี) (ร.ศ. 131)
- แฟ้มนักเรียนนอกที่ 4 เรื่องที่ 22 (ตอน 1) ให้นายสนั่น นายประวัค
นวยจัน เรียนกฎหมายที่ยุโรป (พ.ศ. 2458)
- แฟ้มนักเรียนนอกที่ 5 เรื่องที่ 27 (ตอน 1) ส่งนายบุญเชย นายสิงห์ ไรวา
หลวงนาถบัญชา (โตะ) ออกไปศึกษาวิชากฎหมาย ณ ประเทศอเมริกา
(พ.ศ. 2460)
- แฟ้มนักเรียนนอกที่ 5 เรื่องที่ 30 ส่งนายสุข เดชยานนท์ เนติบัณฑิตออกไป
ศึกษาวิชากฎหมายประเทศอเมริกา (พ.ศ. 2461)

- ยุติธรรม, กระทรวง. เพิ่มนักเรียนนอกที่ 6 เรื่องที่ 47 งบประมาณนักเรียนนอกที่
ขอให้กรมบัญชีกลางส่งจ่ายทางต่างประเทศ พ.ศ. 2464 พระยาเมธวชิบดี
กำหนดให้นักเรียนใช้จ่ายน้อยไป
- เพิ่มนักเรียนนอกที่ 7 เรื่องที่ 50 รับนายเนม พอลโยธิน เป็นนักเรียน
กระทรวงยุติธรรม
- เพิ่มนักเรียนนอกที่ 7 เรื่องที่ 55 พระองค์เจ้าจรรุญศักร์ขอโอนการดูแลนักเรียน
ยุติธรรมไปอื่น (พ.ศ. 2464)
- เพิ่มนักเรียนนอกที่ 7 เรื่องที่ 57 อัตราค่าเดินทางนักเรียนกลับกรุงเทพฯ
(พ.ศ. 2465)
- เพิ่มนักเรียนนอกที่ 7 เรื่องที่ 61 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ ม.จ. คิลกฤทธิ
แสนายหิบบ ๗ นคร เป็นนักเรียนกระทรวงยุติธรรม (พ.ศ. 2462)
- เพิ่มนักเรียนนอกที่ 8 เรื่องที่ 63 ส่งนายประกอบ มุขะยัษฐิติ และนายบรรยงค์
มกราทิรมย์ ไปศึกษาวิชากฎหมายประเทศอังกฤษ และนายสังัด วสุธาร. ไปศึกษา
วิชากฎหมาย ประเทศฝรั่งเศส
- เพิ่มนักเรียนนอกที่ 8 เรื่องที่ 69 ส่งนายประมุด สุวรรณศรี ไปเรียนวิชา
กฎหมายประเทศอังกฤษ โดยทุน ระเบียบุนิธิ (พ.ศ. 2466)
- เพิ่มนักเรียนนอกที่ 8 เรื่องที่ 70 หลักการส่งนักเรียนไปศึกษาวิชา ๗ เมือง
ต่างประเทศ (พ.ศ. 2468)
- เพิ่มนักเรียนนอกที่ 8 เรื่องที่ 80 หลักการส่งนักเรียนไปศึกษาวิชาการ
๗ เมืองต่างประเทศ (พ.ศ. 2468)
- เพิ่มนักเรียนนอกที่ 9ก เรื่องที่ 98 นายถ ก.ร.พ. ขอทราวยระเบียบการส่ง
นักเรียนไปนอก (พ.ศ. 2472)
- เพิ่มนักเรียนนอกที่ 10 เรื่องที่ 102 รับนายสมทบ สุวรรณสุทธิ์ นักเรียน
ฝรั่งเศสโดยทุนของรัฐบาลฝรั่งเศส เป็นนักเรียนของกระทรวงยุติธรรม
(พ.ศ. 2473)

ยุธิธรรม, กระทรวง. แผ่นนักเรียนนอกที่ 10 เรื่องที่ 112 งบประมาณนักเรียนนอก
ประจำปี พ.ศ. 2475 (พ.ศ. 2474)

แผ่นนักเรียนนอกที่ 11 เรื่องที่ 125. ขออุปถัมภ์นายรัฐมนตรีวิบูลย์นายเมธีคุณ
จินดา และนายไพโรจน์ สุนสุข ซึ่งศึกษาวิชากฎหมายอยู่ ณ ประเทศฝรั่งเศส
ไว้เป็นนักเรียนของกระทรวงยุติธรรม (พ.ศ. 2476)

ลดจกหมายเหตุแห่งชาติ. กค. (เอกสารเย็บเล่ม) เล่ม 3 จ.ศ. 1230 - จ.ศ. 1233
หนังสือมีไปมาแก่งสุลสยามเมืองสิงคโปร์ว่าด้วยราชการต่าง ๆ

กษ.(ใหม่) แผนกกองเลขาธิการ แผ่นที่ 11 เรื่องที่ 137 นักเรียนที่ส่งออกไป
ศึกษาวิชา ณ ต่างประเทศ และ 1. จัดวางระเบียบการจ่ายเงินเดือนให้นักเรียน
2. คำริเปลี่ยนผู้ดูแลนักเรียนที่เป็นไทยให้เป็นฝรั่งเศส 3. การจัดส่งนักเรียน
ออกไป (พ.ศ. 2469)

กษ.(ใหม่) แผนกกรมคลัง แผ่นที่ 3 เรื่องที่ 36 กระทรวงเกษตรฯ คิคจะขอ
นักเรียนที่รู้ภาษาอังกฤษต่อกรมศึกษาเป็นนักเรียนแผนกทดลองน้ำแลการท่าใหม่
(ร.ศ. 121)

กษ.(ใหม่) แผนกกรมคลัง แผ่นที่ 7 เรื่องที่ 152 มีสเตอร์โฮมัน ส่งรายงาน
การศึกษาวิชาช่างสำหรับกรุงเทพฯ (ร.ศ. 122)

กษ.(ใหม่) แผนกบัญชาการ แผ่นที่ 7 เรื่องที่ 200 รับโอนหม่อมหลวงชูชาติ
กำภู ณ อยุธยา (พ.ศ. 2466)

กษ.(ใหม่) แผนกบัญชาการ แผ่นที่ 27 เรื่องที่ 948 ส่งนายดำเจียด
นายประวัติ นายอุดม นายสง่า นายประโยชน์ ไปยุโรป (พ.ศ. 2465)

กษ.(ใหม่) แผนกบัญชาการ แผ่นที่ 42 เรื่องที่ 7301 อรรถราชหุตสยามกรุง
ลอนดอน ซึ่งแจ้งเรื่องนายประวัติ สุขุม ข้าราชการชั้นนาย คาเตอร์ ข. คอว์เรนส์
บาทเจ้าฟ้าหัตถ์และถึงแก่กรรม. และแจ้งเรื่องการเล่าเรียนของนายประวัติกวีย
(พ.ศ. 2473)

กษ.(ใหม่) แผนกเพาะปลูก แผ่นที่ 4 เรื่องที่ 189 ใ้บรรจุนายวิลาส โอสถานนท์
นักเรียนเกษตรฯ ซึ่งกลับจากการศึกษาวิชาสัตวกรรม ณ ประเทศอังกฤษ เข้ารับ
ราชการในการเพาะปลูก (พ.ศ. 2472)

- พจนานุกรมไทยแห่งชาติ. กษ. (ใหม่) แผนกเพาะปลูก แผ่นที่ 46 เรื่องที่ 1097
กระทรวงเกษตรฯ ส่งนายแนบ นายกิมบี ไปศึกษาวิชา ณ ต่างประเทศ
(ร.ศ. 128)
- กษ. (ใหม่) แผนกสารบรรณ แผ่นที่ 63 เรื่องที่ 1299 โรงเรียนข้าราชการ
พลเรือน ขอนายกิมบีไปรับราชการ (พ.ศ. 2458)
- กษ. (ใหม่) แผนกสารบรรณ แผ่นที่ 63 เรื่องที่ 1302 มีพระบรมราชโองการ
โปรดเกล้าฯ ให้ นายแนบ สาลักษณ์ นักเรียนประเทศอเมริกา ไปรับราชการ
ที่กระทรวงวัง (พ.ศ. 2458)
- กษ. (ใหม่) แผนกสารบรรณ แผ่นที่ 140 เรื่องที่ 3296 กระทรวงเกษตรฯ ส่ง
ม.ร.ว. รพีพัฒน์ นายบุญเกิด รัตนแสง นายวิลาส โอสถานนท์ นายเอนก
สกลราชย์ นายชวน วรรณโทัย ไปศึกษาวิชาต่างประเทศ (พ.ศ. 2464)
- เอกสารรัชกาลที่ 5 ค. 13. 1/92 ข้อบังคับสำหรับนักเรียนทหารที่อยู่เมืองต่าง
ประเทศ (22 - 26 พฤษภาคม ร.ศ. 124)
- เอกสารรัชกาลที่ 5 ค. 13. 4/1 เรื่อง ขอตั้งตำแหน่งขุนนางสัญญาบัตรแลประทวน
แลเครื่องราชอิสริยาภรณ์ (6 ธันวาคม ร.ศ. 108 - 9 กุมภาพันธ์ ร.ศ. 109)
- เอกสารรัชกาลที่ 5 ค. 14/32 เรื่อง ข้อบังคับเจ้าพนักงานทหารเรือ
(5 - 7 มีนาคม ร.ศ. 115)
- เอกสารรัชกาลที่ 5 กษ. 10/1 เรื่อง ใต้อาณัติความรู้ของนายเจริญในทางเพาะปลูก
(29 มิถุนายน - กุมภาพันธ์ ร.ศ. 119)
- เอกสารรัชกาลที่ 5 กษ. 10/2 รายงานการเพาะปลูกต่าง ๆ (31 สิงหาคม
ร.ศ. 123 - 25 พฤศจิกายน ร.ศ. 124)
- เอกสารรัชกาลที่ 5 ค. 5. 1/18 งบประมาณ ศึก 122 (4 - 9 พฤษภาคม
ร.ศ. 122)
- เอกสารรัชกาลที่ 5 ค. 7/1 กรมตรวจการในกรมต่าง ๆ (16 ตุลาคม ร.ศ.
115 - 17 มกราคม ร.ศ. 118)

ขอจดหมายเหตุนแห่งชาติ. เอกสารรัชกาลที่ 5 ร.ศ. 4/8 จักทูกประจำเมืองต่าง ๆ

(อเมริกา เยอรมัน อังกฤษ ญี่ปุ่น ฯลฯ) (27 มกราคม ร.ศ. 116 - 12 สิงหาคม ร.ศ. 122)

— เอกสารรัชกาลที่ 5 ร.ศ. 49/1-55 เจ้านายและนักเรียนไทยในต่างประเทศ
ร.ศ. 104 - ร.ศ. 129

— เอกสารรัชกาลที่ 5 บ. 1.3/6 พระราชทานที่ดิน (ร.ศ. 104)

— เอกสารรัชกาลที่ 5 บ. 2/16 เจ้านายและข้าราชการกราบบังคมทูลความเห็น
จัดการเปลี่ยนแปลงราชการแผ่นดิน (ร.ศ. 103)

— เอกสารรัชกาลที่ 5 บ. 4/16 พระราชดำรัสตอบความเห็นของผู้จะให้เปลี่ยน
การปกครอง (จ.ศ. 1247)

— เอกสารรัชกาลที่ 5 บ. 6.7/18 ฉายพระราชหัตถเลขาเรื่องหนังสือพิมพ์จีน
(11 มกราคม - 16 กุมภาพันธ์ ร.ศ. 127)

— เอกสารรัชกาลที่ 5 บ. 1/9 มิสเตอร์สะเลคขึ้นไปตรวจป่าไม้ใกล้ถึงกรุงเทพฯ
แล้ว และได้ทำรายงานตามความเห็นที่จะจัดการต่อไปมาเสนอด้วย
(6 - 18 กันยายน ร.ศ. 115)

— เอกสารรัชกาลที่ 5 รด. 1/3 จำนวนประกาศปิดศึก 1243 (พฤษภาคม - มีนาคม
ร.ศ. 104)

— เอกสารรัชกาลที่ 5 รด. 1.1/2 สำเนา ร.ศ. เรื่องราชการต่าง ๆ
(10 มีนาคม ร.ศ. 110 - 25 มิถุนายน ร.ศ. 111)

— เอกสารรัชกาลที่ 5 รด. 3 พระบรมราโชวาท พระราชทานพระเจ้าลูกยาเธอ
4 พระองค์ (ร.ศ. 104)

— เอกสารรัชกาลที่ 5 รด. 3/1 พระบรมราโชวาท ซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
พระราชทานให้แก่หม่อมเจ้าปฤษฎางค์ ราชทูตวิเสศออกไปเมืองยุโรป (ศก 1243)

— เอกสารรัชกาลที่ 5 รด. 10.1/3 นายสะอาด เมฆแดง. (2 มิถุนายน - 21
กรกฎาคม พ.ศ. 2469)

- หอจตหมายเทศแห่งชาติ. เอกสารรัชกาลที่ 5 รด.99/7 ระหว่างพระองค์สวัสดิ์ ส่วนราชการ (14 ตุลาคม ร.ศ. 112 - 27 กันยายน ร.ศ. 114)
- เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ.1/41 พระยาสุริยานุวัตรส่งรายงานการเล่าเรียนของฝรั่งเสสกับสมุคประจำปี สำหรับคนหนุ่มโรงเรียนต่าง ๆ (5 สิงหาคม - 26 กันยายน ร.ศ. 117)
 - เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ.1/50 เรื่องรายงานการสอบไล่แข่งวันถึงสกอล่าชิป ซึ่งจะ เป็นนักเรียนหลวงออกไปศึกษาประเศยุโรป (19 เมษายน ร.ศ. 118 - 21 มีนาคม ร.ศ. 119)
 - เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ.1/55 มิสเคอร์ วิชมันท์ เปเรรา ถวายเรื่องราวหาว่ากรมศึกษาธิการไล่ออกจากตำแหน่ง (12 สิงหาคม ร.ศ. 118 - 6 กันยายน ร.ศ. 118)
 - เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ.2/4 สำเนาความเห็นในการที่จะจัดการเล่าเรียนของนักเรียนสยาม ซึ่งมาเล่าเรียนวิชาต่าง ๆ ณ ประเทศอังกฤษ (13 พฤษภาคม - 31 มิถุนายน ร.ศ. 117)
 - เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ.2/9 หลเถล่า ถวายรายงานของหลวงไพศาลศิลปศาสตร์ เรื่องการศึกษาแห่งประเทศญี่ปุ่น ร.ศ. 121 (พ.ศ. 2445) (17 เมษายน - 24 มกราคม ร.ศ. 122)
 - เอกสารรัชกาลที่ 5 สมุคพิเศษ เล่ม 30/18 พระองค์เจ้าปดุมภาวัก์รายงาน เรื่องนักเรียนทุนหลวงที่เยอรมันและเวียนนา จ.ศ. 1246
 - เอกสารรัชกาลที่ 5 สมุคพิเศษ เล่ม 30/20 นายเอื้อนนักเรียนทุนศึกษาวิชาทหารที่เวินนาขอรับราชการในกรมไปรษณีย์โทรเลข จ.ศ. 1246
 - เอกสารรัชกาลที่ 5 สมุคพิเศษ เล่ม 30/21 เรื่องราชการกรมโทรเลขซึ่งเกี่ยวข้องกับฝรั่งเสส-อังกฤษ จ.ศ. 1246
 - เอกสารรัชกาลที่ 5 สมุคพิเศษ เล่ม 16/17 พระเจ้าลูกยาเธอทั้ง 4 พระองค์เสด็จไปทรงศึกษาในยุโรป (จ.ศ. 1247)

- หลักจดหมายเทศแห่งชาติ. เอกสารรัชกาลที่ 6 ก.15/3. หนังสือฉบับเกี่ยวกับเรื่องมหา
สงคราม (10 พฤศจิกายน พ.ศ. 2457 - 16 มีนาคม พ.ศ. 2459)
- เอกสารรัชกาลที่ 6 บ.3.1/15 เรื่องพระชินวรวงษ์ พระองค์เจ้าปดุนฎางค์
(20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2453 - 26 พฤศจิกายน พ.ศ. 2463)
- เอกสารรัชกาลที่ 6 บ.3.1/64 เจ้าพระยาบวรราช (12 พฤศจิกายน พ.ศ.
2453 - 3 ธันวาคม พ.ศ. 2466)
- เอกสารรัชกาลที่ 6 บ.3.1/92 นางสาวศรีวิไลย์ สิงหนเนตร ขอพระราชทาน
เงินค่าเดินทางไปที่ศึกษาพยาบาลในอเมริกา (5 เมษายน - 26 มิถุนายน
พ.ศ. 2468)
- เอกสารรัชกาลที่ 6 บ.4/15 ไปรษณีย์ ให้ ม.จ.สกลวรรณภกร วรกรรม
กลับกรุงเทพฯ (1 - 26 พฤษภาคม พ.ศ. 2457)
- เอกสารรัชกาลที่ 6 บ.4/26 เรื่องอรรคราชหุตสยามกรุงปารีส เห็นควรเรียก
นายเต็ม กลับ (16 มีนาคม - 21 มีนาคม พ.ศ. 2457)
- เอกสารรัชกาลที่ 6 บ.4/28 เบิกค่าแท่งตัวของจมนิธิวิจิตร ซึ่งจะไปเล่าเรียน
๗ ประเทศอื่น (25 มิถุนายน - 6 กรกฎาคม พ.ศ. 2459)
- เอกสารรัชกาลที่ 6 บ.4/40 พระยาเมธาธิบดี ไปเป็นผู้ดูแลนักเรียนไทยใน
อเมริกา (4 ธันวาคม พ.ศ. 2462 - 20 มกราคม พ.ศ. 2465)
- เอกสารรัชกาลที่ 6 บ.4/41 ขอพระราชทานเงินเป็นพิเศษ สำหรับเบิกจ่าย
ในการส่งนักเรียนไปศึกษาวิชาในต่างประเทศ (16 - 15 ธันวาคม พ.ศ. 2462)
- เอกสารรัชกาลที่ 6 บ.4/46 นายคาร์เตอร์ ผู้ดูแลนักเรียนไทยในอเมริกา
(4 ธันวาคม พ.ศ. 2462 - 20 มกราคม พ.ศ. 2465)
- เอกสารรัชกาลที่ 6 บ.4.4/15 นครบาลขอส่งนักเรียนไปนอกเพิ่มอีก 4 นาย
(10 มิถุนายน พ.ศ. 2463 - 8 มิถุนายน พ.ศ. 2464)
- เอกสารรัชกาลที่ 6 บ.4.4/18 กระทรวงเกษตราธิการส่งนักเรียนไปเรียน
ในยุโรปและอเมริกา 5 คน (22 มีนาคม พ.ศ. 2464 - 10 เมษายน พ.ศ.
2466)

- หอจกหมายเหตุแห่งชาติ. เอกสารรัชกาลที่ 6 บ.4.4/19 ส่งหลวงเซ่ง ไทหยากำ
ไปศึกษาวิชาแพทย์ในอเมริกา โดยทุนรอกกีเฟลเลอร์ (19 กรกฎาคม พ.ศ.
2465 - 29 กรกฎาคม พ.ศ. 2466)
- เอกสารรัชกาลที่ 6 บ.4.4/25 รองอำมาตย์เอก หลวงไวยวิธิการ ออกไป
ศึกษาวิชาสาธารณสุข โดยทุนรอกกีเฟลเลอร์ (27 มิถุนายน - 5 กรกฎาคม
พ.ศ. 2467)
- เอกสารรัชกาลที่ 6 บ.4.5/12 เรียกตัวนายนิยม นักเรียนกระทรวงทหารเรือ
กลับเพราะไปแข่งงานกับหญิงชาวอังกฤษจนได้รับอนุญาต
(5 - 16 พฤศจิกายน พ.ศ. 2458)
- เอกสารรัชกาลที่ 6 บ.4.6/4 เรื่องนายประจวบ บุณนาค (13 สิงหาคม
พ.ศ. 2454 - 3 กันยายน พ.ศ. 2463)
- เอกสารรัชกาลที่ 6 บ.4.6/16 รับนายชม จารุรัตน์ เป็นนักเรียนกระทรวงพาณิชย์
(15 - 21 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2465)
- เอกสารรัชกาลที่ 6 บ.4.6/21 พระยาสุพรรณสมบัติ ขอให้นายสุพันธ์ บุณนาค
เป็นนักเรียนหลวง (26 กุมภาพันธ์ - 29 มีนาคม พ.ศ. 2467)
- เอกสารรัชกาลที่ 6 บ.4.6/22 นายมาลา ไกรฤกษ์ ม.ล.เพิ่มยศ อิศรเสนา
ม.ล.โกวิท สนิทวงศ์ นักเรียนกระทรวงพาณิชย์ (1 กันยายน - 30 พ.ศ.
2468)
- เอกสารรัชกาลที่ 6 บ.4.7/1 เรื่องหม่อมเจ้าสุชาติในทัย และหม่อมเจ้าจุลทิศ
เป็นนักเรียนหลวง (6 มีนาคม พ.ศ. 2457 - 5 มิถุนายน พ.ศ. 2462)
- เอกสารรัชกาลที่ 7 บ.26.4/10 บทความต่าง ๆ (26 กรกฎาคม พ.ศ. 2469 -
5 ธันวาคม พ.ศ. 2470)
- เอกสารรัชกาลที่ 7 รล.1/94 กระทรวงพระคลังฯ ขอทราบนักเรียนนอกของ
กรมราชเลขาธิการ เพื่อพิจารณาในทางการเงิน (27 พฤษภาคม - 13
สิงหาคม พ.ศ. 2475)

- ตลอดจนหมายเหตุแห่งชาติ. เอกสารรัชกาลที่ 7 รล. 10.1/7 นายปรีดี พนมยงค์
(29 มีนาคม พ.ศ. 2469 - 4 เมษายน พ.ศ. 2470)
- เอกสารรัชกาลที่ 7 รล. 10.1/11 นายสกล คุรุมะโรหิต (16 - 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2470)
- เอกสารรัชกาลที่ 7 รล. 10.1/22 นายประภาส วณิชเกียรติ นายสิริ สมบัติศิริ นายอัมพร ศรีไชยันต์ (28 มีนาคม พ.ศ. 2471 - 20 กรกฎาคม พ.ศ. 2472)
- เอกสารรัชกาลที่ 7 รล. 10.1/38 นายโชติ คุ้มพันธ์ (27 พฤษภาคม - 3 ธันวาคม พ.ศ. 2474)
- เอกสารรัชกาลที่ 7 รล. 10.3/2 รายการเล่าเรียนนักเรียนนอก (เฉพาะนักเรียน สังกักรมราชเลขาธิการ) (21 มีนาคม พ.ศ. 2470 - 4 สิงหาคม พ.ศ. 2474)
- เอกสารรัชกาลที่ 7 รล. 19.2/10 หนังสือพิมพ์สยามรีวิว (10 กรกฎาคม - 1 สิงหาคม พ.ศ. 2470)
- สธ. 1/58 กรมการกระทรวงพระคลังทรวงจะเบียบราชการกระทรวงกรมการ แลตั้งอัตราเงินเดือนข้าราชการ (23 มิถุนายน - 30 พฤศจิกายน พ.ศ. 2440)
- สธ. 21/2 ความเห็นอธิบดีกรมศึกษา จะส่งนักเรียน 3 นายไปเรียนวิชาครู ที่ยุโรป (5 - 9 มกราคม พ.ศ. 2438)
- สธ. 21/3 บัญชีเงินค่าใช้สอยนักเรียนกรุงลอนดอน กรุงปารีส กรุงเบอร์ลิน (15 มีนาคม พ.ศ. 2439)
- สธ. 21/11 พระยาสุริยานุวัตร มีความเห็นว่าควรส่งนักเรียนไปเรียนที่เยอรมัน ดีกว่าฝรั่งเศส (5 สิงหาคม - 26 กันยายน พ.ศ. 2441)
- สธ. 21/16 มีพระบรมราชโองการห้ามนักเรียนทุนหลวงในประเทศยุโรปสักใคร่ กับผู้หญิง (25 สิงหาคม - 4 พฤศจิกายน พ.ศ. 2440)
- สธ. 21/29 เพิ่มนักเรียนเพื่อส่งไปเรียนวิชา ณ ประเทศยุโรป อีกปีละ 2 นาย (16 มีนาคม พ.ศ. 2449)
- สธ. 21/35 ความเห็นของพระยาอรรครุชวรราช เรื่องส่งนักเรียนไปเล่าเรียน วิชาครูต่างประเทศ (26 ตุลาคม พ.ศ. 2454)

- ออกหมายเหตุแห่งชาติ. ศธ.21/38 ให้นักเรียนต่างประเทศส่งข่าวคราวต่อกระทรวง
(3 มีนาคม พ.ศ. 2455 - 31 กรกฎาคม พ.ศ. 2456)
- ศธ.21/61 กระทรวงการต่างประเทศ ส่งสำเนาพระราชกฤษฎีกาเรื่องการจับส่ง
นักเรียนไปเรียนวิชาในเมืองต่างประเทศ (13 พฤศจิกายน - 16 มกราคม
พ.ศ. 2463)
- ศธ.21.1/2 ส่งนักเรียนไทย 4 นาย ออกไปเรียนวิชาครู ๓ ประเทศยุโรป
1. นายสนั่น เทพหัสดิน ๒. นายบุญ วิเศษกุล 3. นายไต้
4. นายเหลี่ยม (10 เมษายน พ.ศ. 2439 - 22 ธันวาคม พ.ศ. 2441)
- ศธ.21.1/4 สอรรถคัดเลือกนักเรียนทุนหลวงส่งไปเรียนในประเทศยุโรป พร้อมกับ
การเสด็จพระราชดำเนินประเทศยุโรป ตก 115 รวม 12 นาย
(29 มกราคม พ.ศ. 2439 - เมษายน พ.ศ. 2440)
- ศธ.21.1/12 สอบไล่นักเรียนที่จะส่งไปเรียนวิชาต่างประเทศในตก 116
ไต้ นายบัว นายบัว (7 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2440 - 10 สิงหาคม พ.ศ. 2441)
- ศธ.21.2/2 พระยาสุริยานุวัตร อัครราชทูตกรุงปารีส ส่งนายปลั่ง นักเรียน
ทุนหลวงกลับกรุงเทพฯ (20 พฤศจิกายน - 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2440)
- ศธ.21.9/1 เรื่องข้อบังคับผู้ตรวจการเล่าเรียนนักเรียนในเมืองอังกฤษ
(25 - 30 เมษายน พ.ศ. 2444)
- ศธ.21.9/2 มีสเตอร์เบรอัน ชี้แจงว่านักเรียนสยามที่ไปเรียนในประเทศอังกฤษ
รู้ภาษาอังกฤษไม่พอที่จะเข้าโรงเรียนชั้นสูง (24 ธันวาคม - 30 มกราคม
พ.ศ. 2446)
- ศธ.21.9/5 ให้อัยการเล่าเรียนนักเรียนกรุงปารีส ส่งรายงานการเล่าเรียน
ของนักเรียนมีละกรัง 21 - 24 พฤศจิกายน พ.ศ. 2460)
- ศธ.21.9/12 นักเรียนกฎหมายในประเทศอเมริกาอึ้งทุกชื่อว่า พระยาเมษาธิบดี
กำหนดเงินให้ใช้จ่ายน้อยกว่าที่เคยได้รับ (5 - 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2464)
- ศธ.21.9/21 ผู้ดูแลนักเรียนสยามประเทศอังกฤษส่งสมุดรายงานการเล่าเรียน
นักเรียนสยามประเทศอังกฤษประจำ พ.ศ. 2464 (20 มิถุนายน - 16
พฤศจิกายน พ.ศ. 2466)

- จดหมายเหตุแห่งชาติ. คธ. 21.9/25 โยริคเกด้า ให้พระยาภรตราชา ผู้ดูแลนักเรียน
กรุงสยามกลับกรุงเทพฯ และให้พระสนับวิทยาเพ็ญแทน (7 เมษายน พ.ศ.
2468 - 15 เมษายน พ.ศ. 2469)
- คธ. 21.9/34 พระสนับวิทยาเพ็ญ รายงานขอให้กระทรวง
วินิจัย เรื่องก่อนหน้าที่จะส่งการให้นักเรียนยุโรปประเภทอังกฤษเข้าศึกษา
วิชาครูต่อไป (7 ตุลาคม - 13 ธันวาคม พ.ศ. 2469)
- คธ. 21.9/38 ทูตสยามกรุงลอนดอนส่งงบประมาณเงินค่าใช้สอยของสำนักงาน
ผู้ดูแลนักเรียนและคำห้วนนักเรียนประจำ พ.ศ. 2472 (24 พฤศจิกายน พ.ศ.
2471 - 2 พฤษภาคม พ.ศ. 2472)
- คธ. 23/1 สอบไล่นักเรียนคิงสคูลอาชีพ ศก 120 (10 เมษายน พ.ศ. 2439 -
2 ตุลาคม พ.ศ. 2446)
- คธ. 23/30 กรมรถไฟแผ่นดินส่งรายชื่อนักเรียนที่สอบไล่ได้เพื่อส่งไปศึกษาวิชา
ต่างประเทศ 9 นาย (พ.ศ. 2465)
- คธ. 23/34 กรมป่าไม้จะต้องการนักเรียนมัธยม 8 เพื่อส่งไปเรียนวิชาป่าไม้
ที่ประเทศพม่า 2 นาย (28 กุมภาพันธ์ - 12 มีนาคม พ.ศ. 2470)
- ลบ. 2.42/18 พิจารณาระเบียบการจัดส่งนักเรียนไปศึกษา ณ ต่างประเทศ
(20 กรกฎาคม พ.ศ. 2468 - 22 กันยายน พ.ศ. 2470)

เอกสารชั้นต้นที่ตีพิมพ์แล้ว

"จดหมายเหตุคณะบาทหลวงฝรั่งแก่ซึ่งเข้ามาตั้งครั้งแรกแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์ ภาควี 1."
ประชุมพงศาวดาร ภาควี 32 ฉบับหอสมุดแห่งชาติ เล่ม 8. พระนคร :
สำนักพิมพ์ก้าวหน้า, 2508.

จดหมายเหตุพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จประพาสแหลมมลายูคราว
ร.ศ. 107 และ ร.ศ. 108. กรุงเทพมหานคร : กราฟิการ์ต, 2516.
(พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพนายสนิท สุมวงษ์ ณ เมรุหน้า
พลับพลาอิศริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส วันที่ 27 เมษายน พุทธศักราช 2519).

"แจ้งความคณะกรรมการรักษาพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน." ราชกิจจานุเบกษา

47 (15 เมษายน 2473) : 109-111.

"ประกาศกำหนดเวลาเรียนสำหรับนักเรียนที่สอบไล่ได้กิ่งกลางอาชีพ." ประชุมกฎหมาย

ประจำศก 19 (ร.ศ. 122-123).

"ประกาศให้บุคลากรราชการเข้ารับราชการตามอภิสถิตต่าง ๆ." ประชุมกฎหมายประจำศก

12 ภาค 2 (ร.ศ. 103) : 119-123.

ประชุมพระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทรงบริหารราชการ

แผ่นดิน ภาค 2 ระหว่างพุทธศักราช 2434 ถึงพุทธศักราช 2453. พระนคร :

โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, 2509.

ประชุมพระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทรงบริหารราชการ

แผ่นดิน ภาค 3 (ตอน 1) ระหว่างพุทธศักราช 2434 ถึงพุทธศักราช 2453.

พระนคร : โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, 2513.

พระบรมราชาวาทีในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานพระเจ้าลูกยาเธอ.

พระนคร : โรงพิมพ์พระจันทร์, 2515. (พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทาน

เพลิงศพคุณหญิงเล็ก ศรีธรรมสุกราช วันที่ 13 สิงหาคม 2515).

พระราชหัตถเลขาและหนังสือกราบบังคมทูลของเจ้าพระยาพระเสถียรสุเรนทราธิบดี.

2 เล่ม. พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2506.

พระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและลายพระหัตถ์สมเด็จพระปิตุจฉา

เจ้า สุขุมามารศรี พระอรรคราชเทวี. พระนคร : ห้างหุ้นส่วนกีฬาร, 2493.

(พิมพ์ในงานพระเมรุจอมพลสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์

กรมพระนครสวรรค์วรพินิต วันที่ 10 เมษายน 2493).

รายงานการศึกษาราชการกระทรวงธรรมการ ฉบับที่ 1 - 25. พ.ศ. 2451 - 2475

[ม.ป.ท.]

"เรื่องโกศายานไปฝรั่งเศส ภาค 3." ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 59 เล่ม 33.

พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2512.

"เรื่องจดหมายเหตุคณะบาทหลวงฝรั่งเศสตั้งแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์ ภาคที่ 2."

ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 34 เล่ม 20. พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2510.

"เรื่องจดหมายเหตุเรื่องมิชชันนารีอเมริกันเข้ามาประเทศไทย." ประชุมพงศาวดาร

ภาคที่ 31 เล่ม 18. พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2508.

ศิลปากร, กรม. (รวบรวม) จดหมายเหตุเสด็จประพาสในรัชกาลที่ 5 เสด็จเมืองสิงคโปร์

และเมืองเบตาเวียครั้งแรกและเสด็จประพาสอินเดีย. พระนคร : โรงพิมพ์

พระจันทร์, 2509.

"อธิบายเรื่องเบื้องต้นที่ไทยจะเป็นไมตรีกับฝรั่งเศส ตอนที่ 1." ประชุมพงศาวดาร

ภาคที่ 32 เล่ม 18. พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2508.

"อธิบายเรื่องเบื้องต้นที่ไทยจะเป็นไมตรีกับฝรั่งเศส ตอนที่ 1 (ต่อ)." ประชุมพงศาวดาร

ภาคที่ 32 เล่ม 19. พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2508.

เอกสารเรื่องการจัดการศึกษาในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว.

พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2511. (คณะกรรมการจัดงานฉลองวันเฉลิมฉลอง

ราชสมบัติครบ 100 ปี ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รวบรวม

จัดพิมพ์เนื่องในโอกาสครบ 100 ปี นับแต่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

เสวยราช 1 ตุลาคม 2511).

เอกสารชั้นรอง

หนังสือ

กองทัพอากาศ. ที่ระลึกกองทัพอากาศครบรอบ 50 ปี. พระนคร : โรงพิมพ์กรมสารบรรณ

ทหารอากาศ, 2508.

กลาโหม, กระทรวง. ทำเนียบทหารบก พ.ศ. 2450 - 2474. พระนคร : โรงพิมพ์

อักษรนิติ, 2456.

เกษกร, กระทรวง กรมป่าไม้. ประวัติกรมป่าไม้ 2439 - 2514. 2514. ม.ป.ท.

— ประวัติกระทรวงเกษตร. พระนคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, 2499. (พิมพ์
แจกเป็นที่ระลึกในวันเปิดที่ทำการใหม่ 1 เมษายน 2500).

เกียรติชัย พงษ์พาณิชย์. ปฏิวัติ 2475. พระนคร : สำนักพิมพ์แพรวพินิจ, 2514.

จร สุขทานิช. "เอกสารในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์." ใน ข้อมูลจากอดีต, หน้า 98-113.

พระนคร : สำนักพิมพ์เคล็ดไทย, 2518.

กรุสภา. ประวัติครู. พระนคร : โรงพิมพ์กรุสภา, 2500. (พิมพ์เป็นที่ระลึกในวันครู
16 มกราคม 2500).

— ประวัติครู. พระนคร : โรงพิมพ์กรุสภา, 2502. (พิมพ์เป็นที่ระลึกในวันครู
16 มกราคม 2502).

เคนเนธ ไวแลร์. "คนเยอรมันกับทางรถไฟสายแรก ๆ ในเมืองไทย." แปลโดย
อรัญญา โรสเซ็นแบร์ก-พรหมนอก. ใน เยอรมันมองไทย. หน้า 103-132.

เคลาส์ เวงค์ และ เคลาส์ โรสเซ็นแบร์ก, บัรวบรวม. กรุงเทพมหานคร :
สำนักพิมพ์เคล็ดไทย, 2520.

จักรปาตีศรีศีลวิสุทธิ, หลวง. เรื่องของเจ้าพระยามหินทร. พระนคร : โรงพิมพ์ศรีธรรมา,
2499. (ที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพเจ้าพระยามหินทร (ล่อ ไกรฤกษ์)
ณ วัดเทพศิรินทราวาส วันที่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2499).

จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. ระยะทางเสด็จพระราชดำเนินประพาส
ทางบก ทางเรือ รอบแหลมมลายู ร.ศ. 109. 2 เล่ม. พระนคร : โรงพิมพ์
กรุสภา, 2507.

จุลจักรพงษ์, พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้า. เจ้าชีวิต. พิมพ์ครั้งที่ 3. พระนคร :
สำนักพิมพ์คลังวิทยา, 2514.

เจ้านาย 11 พระองค์. หนังสือ Court ขาวราชการ. พระนคร : โรงพิมพ์ไทย,
2466. (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยา
ภาณุพันธุวงศ์วรเดช โปรดฯ ให้พิมพ์ในงานฉลองพระชันษาเมื่อปีฉลู พ.ศ. 2466.

นลธิรา กลักอู๋. บรรณาธิการ ชุทซ์วิคและงานของกรุงเทษ. กรุงเทพมหานคร : สมาคม
สังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2518.

ชัยอนันต์ สมุทวณิช. แผนพัฒนาการเมืองฉบับแรกของไทย คำกรายบังคับของความเห็น
จัดการเปลี่ยนแปลงราชการแผ่นดิน ร.ศ. 105. พระนคร : โรงพิมพ์อักษร
สัมพันธ์, 2513.

ชัยอนันต์ สมุทวณิช และ ชัยศึกษา วรรณสุต. (รวบรวม) เอกสารการเมืองการปกครอง
ของไทย. พระนคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2518.

เกษม ปัจจุสานนท์, พลเรือตรี. ประวัติการทหารเรือไทย. [ม.ป.ท.] (หนังสือนี้จัดพิมพ์
ขึ้นเพื่อเป็นบรรณาการแก่ท่านที่เคารพรักในโอกาสที่ผู้เขียนมีอายุครบ 5 รอบแล้ว
ตุลาคม 2508).

ณรงค์ พ่วงพิศ. พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากรและการดำเนินนโยบายเกี่ยวกับ
โรงเรียนเงินในประเทศไทยเมื่อครั้งทรงดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงธรรมการ.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พระจันทร์, 2517. (พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิง
ศพพระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร ณ พระเมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์
วัดเทพศิรินทราวาส 15 ธันวาคม 2517).

เกื้อน บุนนาค. ท่านปรีดี รัฐบาลอาวุโส ผู้วางแผนเศรษฐกิจไทยคนแรก. กรุงเทพมหา
นคร : โปษีสานกัมการพิมพ์, 2517.

คำทรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. ความทรงจำ. พระนคร : สำนักพิมพ์ศิลปภาพรรณาการ,
2514.

—————. เทศาภิบาล. พระนคร : โรงพิมพ์ศรีเมืองการพิมพ์, 2509. (พิมพ์เป็น
อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ชุนประสงค์ประศาสน์ (ประสงค์ นาควานิช)
ณ เมรุวัดทองพุ่มทอง อู่ทองเมือง จังหวัดสระบุรี วันที่ 19 สิงหาคม พุทธศักราช
2510).

—————. ประชุมพระนิพนธ์เข็กเต็ก. พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2504.

—————. พระประวัติจอมพลพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงนครไชยศรีสุรเดช.
พระนคร : โรงพิมพ์กรมยุทธศึกษาทหารบก, 2516.

คำกราบทูลภาพ, สมเด็จพระนเรศวรมหาราช. ประวัติบุคคลสำคัญสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช. พระนคร :

สำนักพิมพ์คลังวิทยา, 2505.

แถมสุข นุ่มนนท์. "การเจรจาทางการทูตระหว่างไทยกับอังกฤษ ค.ศ. 1900 - 1909."

ใน วรรณโวหารการประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม, หน้า 1-14. กรุงเทพฯ

นคร : โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2514.

กรมศึกษาธิการ, เจ้าพระยา. วางแผนการศึกษาสำหรับชาติ National Education แห่งประเทศไทย พ.ศ. 2462. [ม.ป.ท.]

ลาเนียร์ กรัยวิเชียร. การปฏิรูประบบกฎหมายและการศาล ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระปิยะมหาราช. พระนคร : โรงพิมพ์สำนักนายกรัชมุนี, 2511. (คณะกรรมการจัดงานฉลองวันเฉลิมฉลองรัชสมบัตินครบ 100 ปี ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รวบรวมจัดพิมพ์เนื่องในโอกาสฉลองครบรอบ 100 ปี นับแต่ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จราชย์ 1 ตุลาคม 2511).

ประวัติ ก.พ. และการร่างพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พุทธศักราช 2471.

พระนคร : โรงพิมพ์อักษรสารการพิมพ์, 2507. (พิมพ์เป็นบรรณาการในงานฉลองอายุครบห้าร้อยของหลวงสุขุมณีย์ประดิษฐ์).

ประวัติโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า อนุสรณ์ครบรอบ 90 ปีบริบูรณ์ 1 สิงหาคม 2510.

พระนคร : โรงพิมพ์โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า, 2510.

ปกเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. "พระราชนิพนธ์คำนำ." ใน พระราชดำรัส

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแถลงพระบรมราชาธิบายแก้ไขการปกครองแผ่นดิน, หน้า ก - ง. พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร,

2470. (พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์พระราชทานแจกเนื่องในงานทรงบำเพ็ญพระราชกุศลสนองพระเดชพระคุณพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง ในวันตรงกับวันเสด็จสวรรคตที่ 23 ตุลาคม พ.ศ. 2470.)

ไปรษณีย์โทรเลข, กรม. ประวัติและวิวัฒนาการกรมไปรษณีย์โทรเลข กรมรอบ 80 ปี
พ.ศ. 2426 - 2506 [ม.ป.ท.] .

สิทธิลาภพุดิยากร, พระยาวรวงศ์เชอ กรมหมื่น. อัครศรีประวัติ. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์ศิริสาร, 2517. (พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงพระศพ พระยาวรวงศ์เชอ
กรมหมื่นสิทธิลาภพุดิยากร ณ พระเมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส
15 ธันวาคม 2517).

พิทกลางกรณ, พระราชวรวงศ์เชอ กรมหมื่น. จดหมายจางวางหว่า (ฉบับสมบูรณ์).

กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณกิจ, 2520.

เฟลคัส, ยอร์ช ฮอวส์. หมอเฮาส์ในรัชกาลที่ ๕. แปลและเรียบเรียงโดยสภาคิสตจักร

ในประเทศไทย, กองคริสตศาสนศึกษา. พระนคร : โรงพิมพ์ร่วมมิตรไทย, 2504.

มณฑลเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. มณฑลสุทรกำนันต์ และพระบรมราชโองการ
เตือนข้าราชการกรมมหาดเล็ก ร.ศ. 130. พระนคร : โรงพิมพ์มหามงกุฏ
ราชวิทยาลัย, 2496. (พิมพ์ในการบำเพ็ญกุศลคล้ายวันสวรรคต ณ วัดบวรนิเวศ
วิหาร 25 พฤศจิกายน 2496).

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ประวัติศาสตร์และการเมือง หนังสืออ่านประกอบวิชาพื้นฐาน

อารยธรรมไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2516.

มหาดไทย, กระทรวง. คำทรงราชานุญาต. พระนคร : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, 2511.

(เพื่อเฉลิมพระเกียรติพลเอกและมหาอำมาตย์เอกสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ
กรมพระยาคำรงราชานุภาพ เนื่องในการเสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดพระรูป
อนุสาวรีย์ ณ กระทรวงมหาดไทย 1 เมษายน 2511).

— พิธีฉลองคล้ายวันสถาปนากระทรวงมหาดไทย สหทัยสถิตย์ที่ 1 เมษายน 2508.

พระนคร : โรงพิมพ์มหาดไทย, 2508.

— สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาคำรงราชานุภาพและงานทางปกครอง
ของพระองค์. พระนคร : โรงพิมพ์ของกรมมหาดไทย, 2505.

รถไฟ, การ. การรถไฟแห่งประเทศไทย 2439 - 2500. พระนคร : โรงพิมพ์กรมรถไฟ,
2500.

ราโตไทย, หมอบ. นิราศลอนดอนและจดหมายเหตุหมอบราโชไทย. พิมพ์ครั้งที่ 6.

. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์คลังวิทยา, 2517.

รายเจ็คดี. หัวใจชายหนุ่ม. พระนคร : สำนักพิมพ์ลาวหนา, 2517.

ริคส์ เฟรด ลับลิว. การปรับตัวเข้าสู่ยุคใหม่ของสยามและพม่า. แปลโดย อมร โสภณ.

วิเชษฐวงศ์ และ เอกรวิชัย อ. ถาวร. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาประวัติศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2519.

ลาซุแนร์. จดหมายเหตุลาซุแนร์ ฉบับสมบูรณ์. แปลโดย สันต์ ท. โจนุลบุตร. พระนคร:

สำนักพิมพ์ลาวหนา, 2510.

ไลห์จ, กรม. ประวัติกรมโลหกิจ. พระนคร : บริษัทบริการทองจลัดดี (แผนกการพิมพ์),

2505. (อนุสรณ์วันสถาปนากรมโลหกิจครบรอบ 72 ปี 1 มกราคม 2506).

วิชัย บำรุงฤทธิ์. (รวบรวม) บันทึกนักปฏิวัติไทย. กรุงเทพฯ : บริษัทสยามปริทัศน์, 2517.

วุฒิชัย มูลศิลป์. การปฏิรูปการศึกษาในรัชกาลที่ 5. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สมาคม

สังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2516.

วิเศษเกล้าเพชกรินทร์. สำเร็จอนุสรณ์. พระนคร : โรงพิมพ์มณฑลการพิมพ์, 2515.

(อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ หลวงสำเร็จวารณกิจ (บุญ เสฐะนันท์)

ณ เมรุวัดธาตุทอง วันที่ 23 เมษายน 2515).

ศึกษาธิการ, กระทรวง. ประวัติกระทรวงศึกษาธิการ 2435 - 2507. พระนคร :

โรงพิมพ์ลัทธิสภา, 2507. (พิมพ์เป็นที่ระลึกในวันครบเจ็ดสิบสองปีของกระทรวง

วันที่ 1 เมษายน พุทธศักราช 2507).

สุจริตถาวรสุข. เจ้าพระยาศรีธรรมมาธิเบศร์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์,

2519. (อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพหม่อมเจ้าอำมาตย์เอก เจ้าพระยาศรีธรรมมา

ธิเบศร์ (จิตร ๓ สงขลา) ณ เมรุหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส

วันอังคารที่ 21 ธันวาคม พ.ศ. 2519).

เสฐียรโกเศศ. ชีวิตชาวไทยสมัยก่อนและการศึกษาเรื่องประเทศไทย. พระนคร : สำนักพิมพ์

คลังวิทยา, 2515.

สุพจน์ คำนคระกุล. ชีวิตและงานของ ดร.ปรีดี พนมยงค์. พระนคร : ประจักษ์การพิมพ์,

โสมพิศ เทเวศร์. เจ้าฟ้าจุฑามณี. พระนคร : สำนักพิมพ์พรพิทยา, 2513.

หนังสือที่ระลึกถึงรอบ 100 ปี แห่งวันสวรรคต พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและวัน
เสวยราชย์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. พระนคร : โรงพิมพ์
พระจันทร์, 2511. (ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์พระราชทาน วันที่ 1
ตุลาคม 2511).

จ. พิบูลสงคราม. จอมพล ป. พิบูลสงคราม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มนตรี, 2518.

อนุสรณ์พระยาอนุชิตนันทน์. กรุงเทพมหานคร : ไทยนิคมการพิมพ์, 2517. (อนุสรณ์ใน
งานพระราชทานเพลิงศพ พระยาอนุชิตนันทน์ ๓ เมรุวัดธาตุทอง วันพฤหัสบดี
25 เมษายน พ.ศ. 2517).

อนุสรณ์ส่วนกลาง 249๘. ม.ป.ท.

อากาศคำเก็ง, หม่อมเจ้า. นิวเหลืองนิวขาว. พระนคร : สำนักพิมพ์พรพิทยา, 2518.

บทความในวารสารและหนังสือพิมพ์

จงจิตรถนอม กิตฺตล, หม่อมเจ้าหญิง. "สัมภาษณ์พิเศษ พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยลาภ
พฤฒิชัยกร." สังคมศาสตร์ปริทัศน์ 6(กันยายน - พฤศจิกายน 2511): 109-115.

ถาวรบุคคิไลทกิจ, ขุน. "พระคุณของสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ." ข่าวสาร โลหกิจ
2(ตุลาคม 2500): 11-15.

ธรรมศักดิ์มนตรี, เจ้าพระยา. "การไปศึกษาที่ต่างประเทศ." คู่มือสมิต ฉบับพิเศษ
(1 มกราคม 2466): 2-12.

แจ้เขาว์ ภาณุจนจารี. "พุ่มเกล้าเวียนหลวง." เสรีภาพ ฉบับที่ 15 : 25-33.

ประเสริฐ จิตถิวัณพงศ์. "การพัฒนาการศึกษาของผู้เป็นสมัยเมจิ." เอกสารวิชาการ :
ไทย : ผู้เป็นศึกษา (1 มี.ค. - เม.ย. 2522): 12-36.

วิยอาจ, เคว็ด เก. "ละดะสงฆ์เป็นเครื่องยถฐานะในสังคมไทยโบราณ." ศิลปากร
10(พฤศจิกายน 2509): 33-43.

วิภา กงกะนันท์. "บทวิเคราะห์เรื่องคำนิยมที่เปลี่ยนไปจากอุกฤษฏ์ของ "ศรีบูรพา"
ถึง ดร. ลูกทุ่ง ของ 'บุญเหลือ'." วารสารอักษรศาสตร์ (มหาวิทยาลัยศิลปากร

จำลอง สว่างศรี พงศะบุตร. "ประวัติศาสตร์สมัยกรุงศรีอยุธยา (ตอนที่ ๕)." นิตยสาร
ประวัติศาสตร์ เอกสารโบราณคดี 15 (มกราคม - มิถุนายน 2522): 23-41.
 สารคดีราชฉบับพิเศษฉลองทศสัปดาห์วิโรชา พ.ศ. 2493. พระนคร : โรงพิมพ์พระจันทร์,
 2493.

สุจิต บุญบงการ. "การใช้กำลังรุนแรงทางการเมืองและการปฏิวัติ." ใน การเมืองเปรียบเทียบ
ปัญหาและแนวความคิด เอกสารการศึกษากองรัฐศาสตร์ ลำดับที่ 1 หน้า
 71-99. ดร.สุจิต บุญบงการ, บรรณาธิการ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521.

หนังสือพิมพ์และสันทนาการปริยาย

เทพธู หับทอง. "สยามเมื่อวันวาน คล้ายนักเรียนนอกพระราชทาน." ไทยรัฐ
 (3 ตุลาคม 2520): 5, 11

พูนพิศมัย คีตกุล, หม่อมเจ้าหญิง. "รายการคุยกันเรื่องเก่า." สันทนาการ หอจดหมายเหตุ
 แห่งชาติ. 11 มกราคม 2520. (ออกaleb).

วิทยานิพนธ์

จันทร์รัตน์ ประवालมีหม. "การศึกษาเปรียบเทียบราชสำนักในสมัยรัชกาลที่ 5 และรัชกาลที่ 6."
 วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย, 2521.

จิตรารมณ์ ไชยภักดี. "การจักรวรรดิการทหารในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว
 (พ.ศ. 2466 - 2477)." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์
 มหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520.

แจ่มจันทร์ วงศ์วิเศษ. "การปรับปรุงกองทัพบกของไทยตามแบบตะวันตก ตั้งแต่ พ.ศ. 2394-
 2475." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519.

ฉลอง สุนทรวาณิช. "ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศรัสเซียและประเทศไทยตั้งแต่ปลาย
คริสต์ศตวรรษที่ 19 ถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20." วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัย
แพทยศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2516.

เจดีย์ มลิดา. "รัฐประหาร พ.ศ. 2500 ในประเทศไทย." วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัย
แพทยศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2516.

ชวบท นาดิรักษา. "บทบาทของที่ปรึกษาชาวต่างประเทศในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระ
จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว." วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัย แพทยศาสตร์
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2514.

ชัย โฉม สุนทรสวัสดิ์. "การศึกษาเชิงประวัติศาสตร์เกี่ยวกับกิจการป่าไม้ทางภาคเหนือของ
ไทย ตั้งแต่ พ.ศ. 2439 ถึง พ.ศ. 2475." วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัย
แพทยศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521.

วราภัย รัตนวิมลย์. "บทบาทของตึกปฏิสนธิ์ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้า
เจ้าอยู่หัว." วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ,
2513.

แดงน้อย ศักดิ์รักษาเนก. "เสนาบดีกระทรวงการในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์."
วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัย แพทยศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2519.

พรเพ็ญ อันตระกูล. "การใช้จ่ายเงินแผ่นดินในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า
เจ้าอยู่หัว." วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัย แพทยศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517.

วิจิตร เปี่ยมสมบูรณ์. "การปฏิรูปกฎหมายของไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2411 - พ.ศ. 2476."
วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัย แพทยศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2516.

ป้าชื่น สมคำนึ่ง. "ความสำคัญของการศึกษาของพระราชโอรสในกระษัตริย์แห่ง
จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในการปรับปรุงบ้านเมืองแบบตะวันตก." วิทยานิพนธ์
ปริญญาโท มหาวิทยาลัย แพทยศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เชรีวีเม่ แอนโธนี เดวี. "บทบาทกลางลำธารกับวิชาการราชวงศ์สยามกับเจ้าพระยาอภัยราชา
(นับ ชูชม) ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว." วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทบัณฑิตศึกษาด้านศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2520.

รสสุคนธ์ จรัสศรี. "บทบาทของข้าราชการชาวต่างประเทศในกรมตำรวจในสมัยสมบูรณา
ญาสิทธิราชย์." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิตศึกษาด้านศึกษาศาสตร์ บัณฑิต
วิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520.

ราตรี วานิชลักษณ์. "ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับเยอรมนี ตั้งแต่ พ.ศ. 2405 - 2460." -
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิตศึกษาด้านศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2519.

ลลิตา สุวรรณกุล. "พัฒนาการของหลักสูตรประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในประเทศไทย." -
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิตศึกษาด้านศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2518.

วิมล บัวสุวรรณ. "ประเทศไทยเริ่มเปลี่ยนโฉมหน้าตามแบบอารยประเทศในสมัยใด." -
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิตศึกษาด้านศึกษาศาสตร์ ประวัตติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2496-2497.

วิลเลียม โนห์ ไมแกน. "ความขัดแย้งภายในคณะราษฎร." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิตศึกษาด้าน
ศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520.

สมใจ ไพโรจน์รัตน. "บทบาทของประเทสมหาอำนาจตะวันตกในการสร้างทางรถไฟ
ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระมงกุฎ
เกล้าเจ้าอยู่หัว." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิตศึกษาด้านศึกษาศาสตร์
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517.

สุนทรী อาสะไวย์. "การพัฒนาาระบบชลประทานในประเทศไทย ตั้งแต่ พ.ศ. 2431 -
พ.ศ. 2493." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิตศึกษาด้านศึกษาศาสตร์ บัณฑิต
วิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521.

สุวรรณดี กาญจน "บทบาทของนิรชนนารีในประเทศไทย ตั้งแต่ รัชกาลที่ 3 ถึง รัชกาลที่ 5." วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยศิลปากร บัณฑิตวิทยาลัย พุทธทศวรรษมหาวิทยาลัย, 2507.

สุวดี เจริญพงศ์. "ปฏิกริยาของรัฐบาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวต่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองแนวความคิดประชาชนไทย และสังคมนิยม ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475." วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยศิลปากร บัณฑิตวิทยาลัย พุทธทศวรรษมหาวิทยาลัย, 2520.

เอกสารภาษาอังกฤษ

Primary Sources

F.O. 371/10350, Siamese students abroad, April 18, 1924 - May 19, 1924.

Report of the Superintendent of Siam Students for the Year 1908. n.p.n.

Secondary Sources

Blout, Berth. McFarland of Siam. New York : Vantage Press Inc., 1958.

Huntington, Samuel P. Political Order in Changing Societies. New Haven : Yale University Press, 1968.

Hutchinson, E.W. "The French Foreign Mission in Siam During the XVII th Century." JSS XXVI Part I (1933) : 9-12.

Ingram, J.C. Economic Change in Thailand 1950-1970. 2d ed. rev. California : Standford University Press, 1955.

Samaggi Sara vol. 5 No. 2 (April, 1971).

Schouten, Joost. A Description of the Government, Migt, Religion, Customs, Traffic and Other Remarkable Affairs in the Kingdom of Siam. Bangkok : Chalarnnit, 1969.

Thonson, Virginia M. Thailand : The New Siam. New York : Macmillan, 1941.

Vella, W.F. The Impact of the West on Government in Thailand. Berkeley : University of California Press, 1955.

Wyatt, David K. The Politics of Reform in Thailand : Education in the Reign of King Chulalongkorn. New Haven and London : Yale University Press, 1969.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ลาถยนวนก ก.

สมเด็จพระบรมมหาราชเจ้าทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานสัญญาบัตร ให้เจ้ากรุงสยาม ขอทำ ความประสงค์ประกาศสิ่งนี้ ไว้แก่ กรมหมื่นเทวะวงษาโรประการ ซึ่งได้รับความวางใจ ให้เป็นผู้จัดการทั้งปวงในบัดนี้ ถ้าผู้ใดผู้หนึ่งซึ่งจะได้รับเป็นพระจตุรศีลไปภายนอก แต่ผู้ใด ที่จะได้รับเป็นพระในประเทอื่น ในปัจจุบันและอนาคตทั้งทั่วผู้ที่ได้รับส่วนแบ่งบ้านอันมีชื่อ ปรากฏต่อไปนี้ จงถือเอาคำสั่งอันนี้เป็นสำคัญ เพื่อจะได้ทรงความเอาทรัพย์สินซึ่งเป็นส่วนของ ตัวตามที่ได้อนุญาตต่อไปนี้ หนังสือฉบับนี้ เป็นเหมือนพิในกรรมแต่เป็นคำสั่งของเราเอง ขอความเมตตาจากท่านอุปการะรักษาแผ่นดินทั้งในปัจจุบันและอนาคต จงเป็นที่พึงให้ ความประสงค์นี้ไปความความยุติธรรมแลแบบแผนบ้านเมือง ซึ่งเป็นอยู่ในกาลนี้ ทอ

เราขอทำคำสั่งและอนุญาตด้วยหนังสือฉบับนี้ ว่าบรรดาลูกเราที่เป็นชายไม่ได้ออก ว่าผู้หนึ่งผู้ใด เมื่ออายุครบแก่การเล่าเรียนแล้ว จงออกไปเล่าเรียนหนังสือแลวิชาการศึกษา ใน ประเทศยุโรป อย่าได้คิดเบียดเบียนด้วยความเกียจคร้าน เพราะพระมารดาความหาสติ หนองเห็นวอยอย่างหนึ่งอย่างใดเลย เราขอไว้ว่าอย่าให้ผู้ใดผู้หนึ่งเกิดจกนหวงห้ามด้วย เหตุใดเหตุหนึ่ง แม้ถึงว่าจะยกเหตุผลว่าแก่ลูกเราประการใด บรรดาที่จะห้ามไม่ให้ไปนั้น เราไม่ถือว่าด้วยค่านั้น เป็นความกรุณาเลย เว้นไว้แต่เป็นการแผ่นดินสำคัญอย่างยิ่ง ซึ่งจะ เป็นอันทราบแก่แผ่นดินที่จะต้องห้าม

เพราะความประสงค์แต่คำสั่งข้างบนนั้น เราจึงมีความปรารถนาที่จะจัดทุนเป็น ค่าเล่าเรียนให้แก่ลูกไว้ ให้ขอแก่เราเล่าเรียนทุกคน จึงได้จัดเงินพระคลังข้างที่ซึ่ง เป็นเงินได้สิทธิขาดสำหรับใช้สอยการในตัวเราเอง แบ่งปันให้ตามความที่จะว่าเป็นข้อ ๆ ต่อไปนี้ข้างล่างนี้

1. เงินที่จะใช้การนี้ให้เอาเงินรายรับจำนวน 2 ตำ ที่เรียกชื่อว่า พระจอมเกล้า แล พระจุลจอมเกล้า ซึ่งสถกคติขอเรียนตั้งถ่าบนี้เนวิเกินั้น จำนวนไว้ ทอเวลแลสลีชนิดแลกร ๆ ได้สักหลังหนังสือจำนวนากฎหมาย ให้แก่กรมหมื่นเทวะวงษาโรประการ

พระองค์เจ้าสายทิณีทางษ พระองค์เจ้าจรมจรัสวงษ แลพระยาไชยสุรินทร์ ผู้จัดการเงิน
พระคลังข้างที่รายนี้

2. เงินรายจ่านานี้ คิดเป็นค่นเงิน 42000 ปอนด์ จะส่งปีละ 4200 พร้อมกับ
เงินคอกเบี้ยปีหนึ่งร้อยละ 5 คิดออกจากเงินที่ยังคงอยู่ในมือผู้จ่านำ 10 ปี เป็นส่งเสจร
เงินที่จะไ้มานั้น ก็ยอมเป็นกำหนดลงดังนี้

คือในวันที่ 1 เดือนเพบรวารี คฤสศศักราช

ปี	เงินค่น	คอกเบี้ยร้อยละ 5	เป็น	ปอนด์	ค่นส่ง	รวม	ปอนด์
1885	42000		2100		4200	6300	
1886	37800		1890		6090		
1887	33600		1680		5880		
1888	29400		1470		5670		
1889	25200		1260		5460		
1890	21000		1050		5250		
1891	16800		840		5040		
1892	12600		630		4830		
1893	8400		420		4620		
1894	4200		210		4410		

รวมทั้งสิ้น 10 ปี ได้เงินคอกเบี้ย 11550 ปอนด์ ค่น 42000 รวม 53550 ปอนด์

3. เงินที่จะจ่ายนั้น ให้แบ่งเป็นส่วนลูกคนหนึ่ง ให้ได้ในเวลาที่กำหนดจะเรียน
เป็นเงิน 3600 ปอนด์ ค้วยจะฝากแบงก์ไว้ใช้สำหรับการเรียนแลประโยชน์ของลูกคนนั้น
สิทธิขาด ในส่วนนั้นคนเคียว ที่จะมีความค่อไปในเรื่องนี้ภายหลัง

4. เงินที่จะไ้รับในปีแรกนี้ ไม่พอจะใช้ในส่วนลูกที่จะเรียนในครั้งแรก 4 คนนี้
จึงให้แบ่งเงินตามแคจะได้นั้นออกเป็น 4 ส่วน ให้เป็นเคจขาดของคนนั้น ๆ ก่อน ปีนำไ้
เงินมาเท่าใดให้แบ่ง 4 ส่วนคั้งนี้ค่อไปกว่าจะครบค่นเงิน 3600 ปอนด์ แลคคอกเบี้ยเงิน
ที่แบ่งแจกเข้าไป ใช้ให้ในส่วนนั้น ๆ ให้เหมือนกับไ้แจกเงิน 3600 ปอนด์ ครบแต่ปีแรก
เพราะคงไ้คอกเบี้ยเหมือนกัน เหลือเงินเท่าใดแล้วจึงให้ฝากแบงก์ไว้เป็นกองกลาง สำหรับ

ที่จะใช้การ เรียนต่อไปข้างหน้า ให้แบ่งเงินฝากเงินตามที่ได้รับมาแจกจ่ายไป เหมือนดังนี้

	รายรับ											
	เงินรับใหม่			เงินเหลือจา รวมกับฝาก			ติดคอกเบี้ยได้			รวมคั้นแลคอก		
ปีพุทธศักราช												
1885	6300											
1886	6090											
1887	5880											
จำนวนในปีนี้แท้ ๕ 2520 10 6				3359	9	6	167	19	5	3527	8	11
1888	5670			9197	8	11	459	17	5	9657	6	4
1889	5460			15117	6	4						
คงเหลือจ่ายปี				15117	6	4	575	17	3	12093	3	7
1890	5250			17343	3	7	867	3	2	18210	6	9
1891	5040			23250	6	9						
คงเหลือจ่ายปี				5250	6	9	262	10	4	5512	17	1
1892	4830			10342	17	1	517	2	10	10859	19	11
1893	4620			15479	19	11						
คงเหลือจ่ายปี				1079	19	11	53	19	11	1133	19	10
1894	4411			5543	19	10						
คงเหลือจ่ายปี				1943	19	10	97	3	11	2041	3	9
รวมทั้งสิ้น	53550						3001	14	3	56551	14	3

	รายจ่าย											รายฝากแบงก์			
	ยอดเบี้ยคนละ			เงินคนละ			รวมยอดเบี้ย		รวมคนแลคอก			ค่าเหลือจ่าย			
แบ่งส่วน 4 คนเรียนปีนี้				1575						6300					
" "				1522	10					6090					
" "				502	10					2010					
คิดดอกเบี้ยเงินที่แบ่งปี 1886 ปี 1	76	2	6				304	10							
" " 1887 2 ปี	51	10	1½	127	12	7½	206	6		510	10	6			
รวม				3727	12	7½				14910	10	6	3527	8	11
													9657	6	4
จ่ายส่วนคน 1 เรียนปีนี้				3600						3600					
													12093	3	7
													18210	6	9
จ่ายส่วน 5 คนเรียนปีนี้				3600						18000					
													5512	17	1
													10859	19	11
จ่ายส่วน 4 คนเรียนปีนี้				3600						14400					
													1133	19	10
จ่ายส่วน 3 คนเรียนปีนี้ ได้ 1.				3600						3600					
													2041	3	9
รวมจ่าย 15 คน				3600			510	10	6	54510	10	6	2041	3	9

เพราะกำหนดที่จะให้ไปเรียนที่นอกนั้นเป็นดังนี้

ลูกชาย	ภิกษุชยากรวรลัทธ	ปีจอฉศก 1236	(8. June 74)	4	ไปปีรกาศปศศก	18 1247 1886
"	รพีพัฒน์ภักถิ	"	(21 Oct. 74)			
"	ประวิกรวัชโนคม	ปีกุนส์ปศศก 1237	(27 May 75)			
"	จิรประวิตรเดช	ปีชวคธัฐศก 1238	(7 Nov 76)			
"	เจ้าฟ้ามหาวิชรุณหิศ	ปีชานส์มฤทธิศก 1240	(27 June 78)	1	ไปปีฉลูเอศศก	22 1251 1889
"	อากาศกรเกียรติวงษ	ปีมโรงโทศก 1242	(19Dec 80)			
"	เจ้าฟ้ามหาวิชราวุธ	"	(1 Jan 81)	5	ไปปีเถาะตรีศก	24 1253 1891
"	เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์	ปีมเสงตรีศก 1243	(29 June 81)			
"	บุรฉัตรไชยากร	"	(23 Jan 82)			
"	เจ้าฟ้าศรีเพชรทรมชารัง	"	(8 Feb 82)			
"	เจ้าฟ้าสมมทิวงษาโรไทย	ปีมเมียจัตวาศก 1244	(9 June 82)			
"	เพ็ญพัฒน์พงษ์	"	(13 Sept 82)	4	ไปปีมเสงเบญจศก	26 1255 1898
"	เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนารถ	"	(3 Mar 83)			
"	ยุคลทิฆัมพร	"	(17 Mar 83)			
"	วชิไชยเฉลิมลาภ	ปีมแมเบญจศก 1245	(5 Dec 83)	3	ไปปีมเมียฉศก	27 1256 1894
"	คิลาภพรรัฐ	ปีวอกฉศก 1246	(3 May 84)			
"	สุริยงประยุรพันธุ์	"	(29 July 84)			

แต่ว่าเงินที่คิดแบ่งมานี้ยังไม่พออีก 2 คน ซึ่งจะคิดให้ทางหากข้างหลัง เงินที่เหลือแบ่งอยู่
 2041 ปอนนี้ ให้ฝากไว้เป็นกองกลางสำหรับใช้การจรเพื่อ เหลือ ในการเล่าเรียน
 3
 9
 ของลูกทั่วไป เมื่อเสร็จการเล่าเรียนแล้วจะได้เงินเท่าใด ให้แบ่งเฉลี่ยแจกแก่ลูกที่เป็นชาย
 ทุกคน

5. เงินที่ยังไม่พออีก 2 คนนั้น จะฝากเงินใหม่ในปี 1885 นี้ ไปไว้คนละ
 2437 ปอนไว้ที่แบ่งก็ คิดดอกเบี้ยปีละร้อยละ 5 ได้ดอกเบี้ยเท่าใดฝากเป็นค้ำต่อไปทุกปี

ครบ 9 ปีลงในปี 1894 นั้น จะได้ออกเบี้ยรวมกันถึง 1163 ปอนด์ รวมกับเงินฝากเดิม

เป็น 3600 ปอนด์ เท่าส่วนที่กำหนดไว้ในข้อ 3 เกิน利息เล็กน้อยที่จะแก้ให้น้อยไม่ได้

6. ส่วนลูกที่จะเกิดใหม่ต่อไปนั้น จะฝากเงินเสียแก่คนดังนี้เหมือนกัน แต่กำหนด
เวลา 10 ปีเป็นไปเรียนจะฝากแก่แรกคนละ 2321 ปอนด์ ครบ 10 ปี จะได้ออกเบี้ยรวมกัน
1279 ปอนด์รวมกับเงินฝากเดิมเป็น 3600 ปอนด์ ครบเท่าส่วน

7. เงินที่แบ่งส่วนให้คนละ 3600 ปอนด์นั้น หวังว่าจะให้เรียนวิชา 10 ปี
เรียนแต่ละชั้นแรก 5 ปี ๆ ละ 320 ปอนด์ รวมเงิน 1600 ปอนด์
เป็นประมาณเดือว่า

เรียนชั้นหลังอย่างสูง 5 ปี ๆ ละ 400 ปอนด์ รวมเงิน 2000 ปอนด์
รวม 3600 ปอนด์นั้น เงินที่ยังเหลือใช้อยู่นั้น รวมดอกเบี้ยที่ได้ปีละร้อยละ 5 หักลบกัน

เป็นเงิน 1173 ปอนด์นี้ให้เป็นสิทธิแก่คนนั้นตามแต่จะใช้สอย แต่เงิน 3600 ปอนด์ที่แบ่งไว้
นั้น ถ้าถึงกำหนดจะยังไม่ได้อ่าน เพราะให้เรียนในกรุงฎาประการใด ดอกเบี้ยที่จะงอก

ขึ้นปีละ 180 ปอนด์นั้น ให้ยกเป็นส่วนของกลาง ถ้อยสมกับเศษเงินเหลือ ซึ่งจะแจกลูก
เฉลี่ยหัวกันนั้นทุกปีไป ส่วนคนเงินนั้น ถ้าลูกคนใดเรียนในกรุงเทพฯ จะถอนมาใช้ในค่า
เรียนที่กรุงเทพฯ ถ้าจะยกให้มันเป็นการที่เราจะคิดจ้กตามกาลเวลา

ถ้าลูกคนใดไม่มีตัวไปก่อนเวลาที่ไปเรียน เงินนั้นจะยกไว้ใช้สำหรับลูกที่จะมีสืบไป
ภายน่า แต่ให้แบ่งเฉลี่ยคนเงินให้พอกับที่ดอกเบี้ยจะขึ้น เมื่อครบกำหนดเรียนให้ได้ 3600
ปอนด์ เท่ากับพี่น้องทั้งปวง เหลือนั้นให้รวมไว้ในกองกลาง ประการหนึ่งถ้าลูกคนใดยังมี
มีชีวิตอยู่ แต่ไม่สามารถที่จะไปเรียนในประเทศยุโรป ถ้าเรียนในกรุงเทพฯ ได้ เพราะ
ความเกียจคร้านขี้พ้อตัวของตัวลูกคนนั้นเอง เราก็ไม่ยอมให้ส่วนเงินนี้ ตามตามที่กำหนดให้
แก่ลูกที่ได้เรียน ให้เอาเงินนั้นผสมกับส่วนกลาง แบ่งเฉลี่ยให้แก่ลูกทั้งปวงให้หัวกัน ตามที่
ว่ามาในท้ายข้อ 4 นั้น

อนึ่งถ้าลูกคนใดเรายังไม่ได้แบ่งเงินให้ เราไม่มีตัวลง ก็ให้เอาเงินเหลือส่วน
กลางนั้นยกให้เป็นส่วน คิดตามดอกเบี้ยรายปีหัวขึ้น เมื่อครบอายุ 10 ปีให้ได้ 3600 ปอนด์
แล้วให้ไปเรียนเหมือนกับลูกทั้งปวง เงินส่วนกลางนั้นจะเหลือไว้ให้พอใช้ในการซึ่งเป็นอย่างนี้

ภาคผนวก ข.

กฎหมายข้อบังคับ

สำหรับนักเรียนสยาม

ที่เรียนวิชาอยู่ ณ ประเทศยุโรป

พระเจ้าอนงยาเซอ กรมหลวงแหวงสวโรปกการ เสนาบดีว่าอาร่างประเทศ
มีพระบรมราชโองการใส่เกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สั่งว่า บรรดาเด็กคนไทย
ทั้งหลายที่ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ออกไปเล่าเรียนวิชาอยู่ ณ ประเทศยุโรปนั้น
โดยพระบรมราชประสงค์เพื่อจะให้ได้วิชา เวลากลบเข้ามากรุงเทพฯ จะได้ทำการสิ่งซึ่ง
เป็นประโยชน์แก่ราชการและบ้านเมืองต่อไป เพราะเหตุฉะนั้นจึงได้ทรงพระกรุณาโปรด
เกล้าฯ ให้จัดเด็กคนไทยส่งออกไปเล่าเรียนวิชาและพระราชทานเงินหลวงเป็นค่าเล่าเรียน
เสื้อผ้ากินอยู่เบ็ดเสร็จตามสมควร และนักเรียนที่ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ออกไป
เรียนวิชามาแต่ก่อน ๆ นั้น บางคนก็ได้ตั้งใจอุสาหหมั่นในการเล่าเรียนจริง ๆ จนได้
ป่วสเอกธำมิตเนชันคือไล่สอบวิชาจนครบสำเร็จการเล่าเรียนโดยเร็วก็มี และบางคนนั้นเกียจ
คร้านแก่การเล่าเรียน ๆ ไปกระนั้นโดยไม่เต็มใจ และไม่คิดรักวิชาเขื่อนแหยทำให้เสียเวลา
และไม่คิดมุ่งหมายที่จะให้ไล่สอบไล่วิชา และบางคนนั้นประพฤติกการชั่วจนต้องส่งตัวกลับ
เข้ามากรุงเทพฯ นักเรียนที่เกียจคร้านก็ป่วยการเสียเวลาและเงินเปล่า เพราะฉะนั้นจึงมี
พระบรมราชโองการมานพระบัณฑูรสิงหนาทโปรดเกล้าฯ ให้มีพระราชบัญญัติกฎหมายข้อบังคับ
สำหรับนักเรียนไทยที่โปรดเกล้าฯ ให้ออกไปเรียนวิชาอยู่ ณ ประเทศยุโรปไว้สืบต่อไปภาย
หน้าดังนี้

ข้อ 1 ว่า บรรดาเด็กนักเรียนที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ออกไปเล่าเรียนวิชา
อยู่ ณ ประเทศยุโรปนั้นจะให้หมักำหนดเล่าเรียนไว้เป็นชั้น ๆ ตามการที่ได้เล่าเรียนที่ดีเป็น
ที่ 1 ที่ 2 ที่ 3 โดยลำดับกัน คือ ชั้นที่ 1 นั้น ถ้านักเรียนคนใดตั้งใจหมั่นอุสาหเล่าเรียน
ได้ไล่สอบวิชาจนจบครบเสร็จ สำเร็จการเล่าเรียนวิชาต่าง ๆ ในระหว่าง 3 ปี 4 ปี ทั้งนี้
ต้องจักและเรียกว่านักเรียนชั้นปีที่ 1 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จะทรงพระกรุณา

ไปรทเกล้าฯ พระราชทานบำเหน็จรางวัลให้แก่เด็กเรียนผู้ใดได้สอบวิชาแล้วโดยเร็วนั้นเป็นความชอบ เป็นเงิน 50 ปอนด์ กับเงินค่าสมุดหนังสือการที่ได้เล่าเรียนมาอีกตามสมควร เป็นเงินไม่เกินกว่า 50 ปอนด์

ข้อ 2 ว่า นักเรียนที่ใดได้สอบวิชาเหมือนกันกับชั้นที่ 1 หรือชั้นที่ 1 ก็ดี แต่การที่ได้เล่าเรียนนั้นได้ช้ากว่า คือ เรียนอยู่ในระหว่าง 5 หรือ 6 ปี จึงได้สอบวิชาครั้งนี้ ต้องเรียกว่าเป็นนักเรียนชั้นที่ 2 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานบำเหน็จแก่เด็กเรียนผู้เป็นรางวัล เป็นเงิน 25 ปอนด์ กับเงินค่าสมุดหนังสือวิชาที่ได้เล่าเรียนมานั้นอีกเป็นเงินไม่เกินกว่า 25 ปอนด์

ข้อ 3 ว่า นักเรียนที่จะได้สอบวิชาเหมือนกับชั้นที่ 1 และชั้นที่ 2 ก็ดี แต่ถ้าเรียนได้ช้าลงมากกว่านักเรียนชั้นที่ 2 คือต้องเรียนอยู่ถึง 7 ปี 8 ปี หรือกว่านี้ขึ้นไปก็ดี นักเรียนชนิดนี้ต้องจัดเป็นที่ 3 จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานรางวัลแก่เด็กเรียนผู้นั้นเป็นเงิน 10 ปอนด์ กับเงินค่าสมุดหนังสือวิชาที่ได้เล่าเรียนมานั้นอีกตามสมควร เป็นเงินไม่เกินกว่า 10 ปอนด์ เท่านั้น

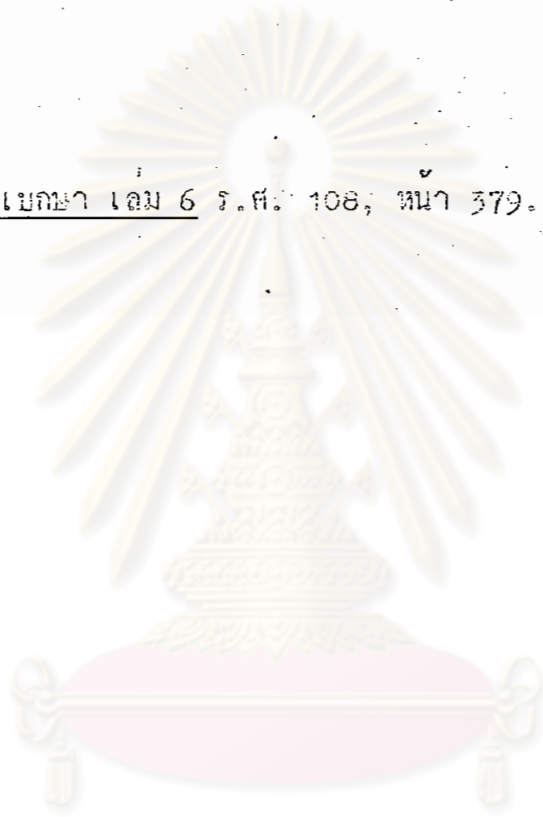
ข้อ 4 ว่านักเรียนที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ออกไปเล่าเรียนวิชา ณ ประเทศยุโรปนั้น ต้องศึกษาศาสตร์พระเกียรติยศและชื่อเสียงไว้อย่าให้เป็นที่ติเตียน และเสียไปในการชู้ต้าง ๆ กิจที่มีตัวอย่างมาแล้วแต่ก่อน ๆ ซึ่งเป็นที่เสียชื่อเสียงแล้วทั้งเงินทั้งเวลาไปเสียเปล่า ๆ

ข้อ 5 ว่า ถ้านักเรียนผู้ใดประพฤติชั่วเป็นคนชั่ว ชั้นที่ 1 คือ เป็นผู้กระทำความผิดคดโกงหมายบ้านเมืองนั้นให้ส่งกลับเข้ามากรุงเทพฯ ในทันที และให้ค่าโดยสารแก่เพียงชั้นที่ 3. เมื่อถึงกรุงเทพฯ แล้วจะต้องทำโทษตามโทษหนักและเบา

ข้อ 6 ว่า บรรดาเด็กเรียนที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป ก็ต้องเรียกว่าเป็นคนชั้นผู้ใหญ่แล้ว ถ้าคนใดไปเที่ยวชุกจนทำให้ตัวเจ็บอย่างหนึ่งอย่างใด ซึ่งทำให้เสียเงินและเสียเวลาเรียนครั้งนี้ ต้องจัดเป็นนักเรียนชั้นที่ 2 ต้องให้ส่งตัวผู้นั้นไปให้รักษาคำอยู่ที่โรงพยาบาลของเมืองนั้น ถ้าวายเงินค่าเล่าเรียน ส่วนที่ได้รับพระราชทานในระหว่างป่วยอยู่นั้น ถ้าป่วยถึงเดือนไม่ต้องเบิกเงินให้ ถ้าป่วยไม่ถึงเดือนต้องเก็บเงินนั้นรักษาไว้ให้เป็นค่าสิ่งใดในเวลาเมื่อผู้นั้นกลับกรุงเทพฯ ตามแต่เจ้าพนักงานผู้จัดการจะเห็นสมควรว่า

ข้อบังคับนี้โปรดเกล้าฯ ให้ลงขึ้นไว้แต่ ๗ วันจันทร์ ที่ ๘ มกราคม รัตนโกสินทรศก
108 เป็นวันที่ 7727 ในรัชกาลปัจจุบันนี้.

ที่มา : ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 6 ร.ศ. 108; หน้า 379.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๓

ถาวร บ.ค.

แจ้งความกระทรวงธรรมการ

แผนกกรมศึกษาธิการ

การสอบวิชา

เลือกนักเรียนซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ไปศึกษาวิชา ณ ประเทศยุโรป

(1) วันที่ 1 เดือนมีนาคม จะได้เริ่มการสอบได้ และจะได้สอบต่อไปครบสามวัน
เป็นเสร็จ การสอบวิชาเลือกนักเรียนส่ง ไปเล่าเรียน ณ ประเทศยุโรป

(2) ในการสอบวิชานี้ นักเรียนที่เรียนภาษาอังกฤษ ซึ่งมีความรู้พอเข้าสอบ
ได้ทั้งสิ้นแต่ต้อง

(3) เป็นคนชาติสยาม ผู้ที่อยู่ในความปกครองของชาติอื่นเข้าสอบมิได้

(4) นักเรียนซึ่งจะเข้าสอบต้องมีอายุไม่มากกว่า 20 ปี

(5) นักเรียนได้เข้าสอบวิชาคราวนี้ได้ดีกว่านักเรียนอื่นจะได้รับพระราชทานเงิน
ค่าเรียน 1,200 ปอนด์ เพื่อที่จะได้ไปเรียนที่ประเทศยุโรป มีกำหนด 6 ปี เป็นอย่างมาก
เว้นไว้แต่จะไปเรียนวิชาใดที่จะต้องเรียนอยู่นานกว่า 6 ปี ก็ให้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
ให้อยู่เรียนต่อไป และพระราชทานเงินค่าเล่าเรียนเพิ่มขึ้นให้ตามสมควร

(6) นักเรียนซึ่งมีความประสงค์จะเข้าสอบวิชาคราวนี้ ต้องมีหนังสือขอเข้าสอบ
วิชามาให้ถึงกรมศึกษาธิการก่อนวันที่ 21 กุมภาพันธ์ หนังสือนั้นจะส่งถวายขอรับคัดกรมศึกษาธิการ
หรือให้แก่มิสเตอร์ยอนันต์ผู้สอบวิชาที่เคียวก็ได้แต่ในจดหมายนั้นต้องบอก

1. ชื่อนักเรียนที่จะเข้าสอบวิชา
2. ตำบลที่อยู่
3. อายุ ต้องบอกปี เดือน วันที่เกิดด้วย
4. ชื่อบิดามารดา หรือผู้ปกครองรักษา
5. ตำแหน่งราชการหรือทางทำมาหากินของบิดา และผู้ปกครองรักษา

ใบจกหมายขอเข้าสอบวิชานั้นต้องออกใบสำคัญใบความถี่ของตัว ใบสำคัญนี้จะต้องได้รับจาก
ผู้ใหญ่ผู้ใดผู้หนึ่งที่มีหน้าที่อันสมควร

(7) วิชาจะสอบคือ

1. อ่านหนังสืออังกฤษ (แปลด้วย)
2. เขียนถามคำตอบภาษาอังกฤษ
3. ไวยากรณ์ แลเรียงความภาษาอังกฤษ
4. เลข ีใช้วิธีและภาษาอังกฤษทั้งแก้วว, อย, กุล, หาร ถึงศศนิยม
5. แปลไทยเป็นอังกฤษ แปลอังกฤษเป็นไทย
6. เรียงความภาษาไทย
7. ความรู้สามัญ (คำถามคำตอบใช้ภาษาไทย)
8. พุคภาษาอังกฤษ

กระทรวงธรรมการ

วันที่ 14 กุมภาพันธ์ รัตนโกสินทร์ศก 116

(เซ็น) ภาสกรวงษ์

เสนาบดี

คุนยวิทยทรรพชากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ที่มา : หจช., ศต.21.1/12 สอบไล่นักเรียนที่จะส่งไปเรียนต่างประเทศในศก 116.

ไคนายบัว นายบัว (7 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2440 - 10 สิงหาคม พ.ศ. 2441)

ภาคผนวก ง.

ขอบังคับสำหรับนักเรียนทหารบก ซึ่งศึกษาวิชาอยู่ต่างประเทศ

ทั้งไว้โดยพระบรมราชานุญาต รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๔

(1) บรรดา นักเรียนทหารบกต้องอยู่ในความควบคุม และบังคับบัญชาแห่งสถานทูตสยามในประเทศซึ่งตนไปศึกษาอยู่ และต้องส่งค่าแนะนำแห่งสถานทูตและประเทศที่ตนมาจนทุกเมื่อ

(2) เมื่อนักเรียนผู้ใดจะเข้าโรงเรียนทหาร (ของประเทศซึ่งตนศึกษาอยู่) สถานทูตจะได้ออกเครื่องแต่งตัวและเครื่องใช้สอยให้ครบบริบูรณ์ กรมยุทธนาธิการจะได้ออกเงินค่าเรียนและค่าใช้สอยให้แก่นักเรียนผู้นั้นตามสมควร เงินรายนี้จะกำหนดให้มากและน้อยตามแต่การใช้จ่ายมากและน้อยและความประเทศที่นักเรียนผู้นั้นอยู่ ให้สถานทูตแนะนำว่าควรจะได้รับเพียงใดจึงจะพอ

(3) ค่าใช้จ่ายทั้งปวงของนักเรียนจำพวกที่กล่าวมาแล้วต้องรวมอยู่ในเงินค่าเล่าเรียนซึ่งกล่าวแล้วนั้น เว้นเสียแต่เครื่องแต่งตัวทางทหารซึ่งจะต้องการเพิ่มเติมบ้างเป็นครั้งคราว สถานทูตจะจ่ายเงินให้เมื่อ

(4) ห้ามไม่ให้นักเรียนขอหรือรับเงินเพิ่มเติมจากบิดามารดาและผู้อุปถัมภ์ เว้นเสียแต่เงินนั้น จะไปเพื่อประโยชน์อันล่งสง่างใจอย่างหนึ่ง ถ้าจะส่งเงินด้วยความประสงค์เช่นนั้นก็ให้ส่งทางสถานทูต

(5) ถ้านักเรียนคนใดซึ่งอยู่ในเมืองต่างประเทศ ไปกระทำผิดอันเกินกว่าเงินค่าเล่าเรียนขึ้นไป บิดามารดาหรือผู้อุปถัมภ์ซึ่งได้ยินยอมเห็นชอบให้ส่งนักเรียนผู้นั้น ต้องเป็นผู้รับผิดชอบในเรื่องหนี้สินของนักเรียนผู้นั้นทั้งสิ้น

(6) เมื่อนักเรียนได้รับยศชั้นสัญญาบัตร (ในกรมทหารบกประเทศที่ตนศึกษาอยู่) จะได้รับเครื่องแต่งกายและเครื่องใช้อย่างนายร้อยครบบริบูรณ์ และเงินค่าเล่าเรียนก็จะได้เพิ่มขึ้นตามแก่สถานทูตจะเห็นสมควรและผู้บัญชาการกรมยุทธนาธิการ เห็นชอบด้วยนั้น

(7) เมื่อได้รับเครื่องแต่งกายและเครื่องใช้ดังกล่าวแล้ว สถานทูตจะไม่จัดหาเครื่องแต่งกายและเครื่องใช้อย่างใดอย่างหนึ่งให้อีกเลย เว้นเสียแต่ถ้ามีเหตุการณ์พิเศษจำเป็นโดยแท้

(8) เงินค่าเล่าเรียนนี้จะได้เพิ่มขึ้นดังกล่าวแล้วในข้อ 6 นั้น รวมเข้าแล้ว คงไม่ต่ำกว่าปีละ 300 ปอนด์

(9) เมื่อนักเรียนผู้ใดได้รับราชการเป็นนายทหารชั้นสัญญาบัตรในกรมทหารบก ใคปีหนึ่งแล้ว เงินค่าเล่าเรียนจะเพิ่มให้จนถึงปีละ 400 ปอนด์เป็นอย่างมาก แล้วแต่ผู้บัญชาการกรมยุทธนาธิการจะกำหนด

(10) สถานทูตต้องส่งงบประมาณเงินค่าเล่าเรียนของนักเรียนทั้ง 2 พันคน ภายในปีหนึ่ง (เมษายน ถึง เมษายน) มายังผู้บัญชาการกรมยุทธนาธิการ งบประมาณนี้ ต้องมาถึงกรุงเทพฯ ไม่ช้ากว่าเดือนพฤศจิกายน

(11) การแก้ไขข้อบังคับดังกล่าวมาแล้วในข้อหนึ่งข้อใด เพื่อความสะดวกแก่บุคคลผู้ใดผู้หนึ่ง ต้องขออนุญาตจากผู้บัญชาการกรมยุทธนาธิการทางสถานทูต

(12) ข้อบังคับเหล่านี้ให้ใช้ตั้งแต่วันที่ออกไปจะมีแก้ไขบ้างเป็นครั้งคราว ตามกับผู้บัญชาการกรมยุทธนาธิการจะเห็นชอบ ข้อบังคับเหล่านี้ให้ถืออย่างมั่นคงจงทุกประการ

เสนาบดีกรมยุทธนาธิการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วันที่ 25 พฤษภาคม รัตนโกสินทรศก 124

(ลงพระนาม) จีระประวัติวรเดช

ผู้บัญชาการกรมยุทธนาธิการ

ที่มา : หจธ., ร.5 ก.13.1/92 ข้อบังคับสำหรับนักเรียนทหารที่อยู่เมืองต่างประเทศ

(22 พฤษภาคม ร.ศ. 124 - 26 พฤษภาคม ร.ศ. 124)

ภาคผนวก จ.

คำสาบาน

สำหรับนักเรียนที่จะสอบไล่ทุนเล่าเรียนหลวง

ข้าพระพุทธเจ้า (ชื่อ - นามสกุล) บุตร
นักเรียน (ชื่อโรงเรียน) ขอกระทำสัตย์ปฏิญาณสาบานต่อท้าววายุแลพระบาทสมเด็จพระ
รามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ฉะเถาะพระภักตร์ พระพุทธเจ้า
พระธรรมเจ้า พระสงฆ์เจ้า

อนึ่งขอเพยเจ้าทั้งหลายที่มีฤทธิ์ศักดิ์แลมีทิพยโศก ทิพยจักขุ อันประเสริฐทั่วทุกสถาน
มีท้าวจตุโลกบาลมหาเทวาราช กับพระสยามเทวาธิราชเป็นอาทิ แลอารักษ์เพยคา คือ
พระหลักเมือง พระเสื้อเมือง พระทรงเมือง แลพระกาฬอันเรืองฤทธิ์สิทธิ์ศักดิ์ แลเพยคา
ผู้รักษานพคัลมहाเสวกจรจักร แลรักษาพระองค์เป็นประธาน ขออัญเชิญมาเป็นสักขีพิพยาน
แก่ข้าพระพุทธเจ้าผู้กระทำสัตย์ถ้อยสาบาน ด้วยความเต็มใจ มิได้เป็นสักแต่ว่าออกวจีเพท

ด้วยพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
จำเดิมแต่ได้เสด็จเถลิงถวัลย์ราชบรมราชาภิเศก ทรงรับราชการในที่จะทรงบำรุงความสุข
แลระงับทุกข์ของประชาชนอันอาศัยอยู่ในพระราชอาณาเขตร์ทั่วไป ได้ทรงตั้งพระราช
หฤทัยทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา และรักษาชาติพระราชอาณาจักรให้วัฒนาถาวรปราศจาก
ภัยอันตรายทั้งปวง ด้วยกำลังพระวิริยภาพแลพระบรมราโชบาย ทั้งทรงปกครองแลทำนุบำรุง
พระบรมวงษานุวงษณะพระมหาดวงษาจารย์ ข้าราชการฝ่ายทหารพลเรือนทั้งหลายตลอดจนพ่อค้า
ประชาชนให้ร่มเย็นเป็นสุขด้วยพระมหากรุณา แลทรงตั้งอยู่ในสุจริตธรรมจริยาตามโบราณ
ราชประเพณี มีพระเดชพระคุณอันยิ่งใหญ่หาที่สุกมิได้

ข้าพระพุทธเจ้าจะตั้งใจจงรักภักดีซื่อสัตย์สุจริตคิดป้องกันรักษาใต้ฝ่าละอองธุลี
พระบาท ให้ปราศจากภัยอันตราย คือ ไม่คิดขบถประทุษร้าย ด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยน้ำจัตริ
แลมอบกายถวายชีวิตต่อราชการอันเป็นหน้าที่ เช่นการรักษาพระพุทธศาสนา กับรักษาชาติ

แลบ้านเมืองสนองพระเดชพระคุณ

เพราะฉะนั้นถ้าข้าพระพุทธเจ้ามิได้ตั้งอยู่ในความสัตย์สุจริต แลถึงขอบประทุษร้าย
 ต่อพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ด้วยกาย
 ด้วยวาจา ด้วยน้ำจิตร์ ถ้าคิดเอาใจไปแต่ไว้แก่ให้ต่างก้าวห่างทางแผ่นดินเป็นเหตุบังจำมิตร
 ถ้าคิดให้อุบายเล่ห์กลไปให้ผู้อื่นกระทำร้ายต่อพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ
 พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ถ้าข้าพระพุทธเจ้าได้เห็นแก่จักษ ถ้าได้ยินแก่โสต รู้ว่าผู้อื่นจะ
 กระทำประทุษร้ายต่อพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้า
 เจ้าอยู่หัว มิได้เอาเนื้อความมาฟ้องร้องว่ากล่าวให้ทราบถึงกรมทูลพระกรุณาให้ทราบฝ่าละออง
 สุนทิพระบาทโดยเร็ว รังรอไว้ด้วยฉันทะ โทษะ โมหะ ภยากติ ถ้าถ้ามีกิจราชการอันเป็น
 หน้า^{๑๔}ที่ซึ่งจะต้องกระทำ เพื่อรักษาพระพุทธศาสนา รักษาพระมหากษัตริย์ แลรักษาชาติบ้านเมือง
 เกิดขึ้น ข้าพระพุทธเจ้าคิดอุบายมิคพลั่วหลีกเลียงเสีย มิได้รับราชการสนองพระเดชพระคุณ
 โดยเต็มกำลังความสามารถ แลเบียดเบียนฉ้อราษฎ์บังหลวงกระทำด้วยตนเอง ถ้าด้วย
 อุบายให้ผู้อื่นกระทำก็ตาม แลประพฤติอกศลอยู่ไม่มีความซื่อสัตย์เป็นการทุจริตต่าง ๆ ต่อ
 พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงพระมหา
 กรุณาภิพระเดชพระคุณอันประเสริฐใหญ่ยิ่งดังนี้

ขอให้เพชฌัญญ์มีฤทธิ์ศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย มีพระสยามเทวาธิราช กับเพชฌัญญ์
 ซึ่งสิ่งสถิตย์ในที่ประดิษฐานพระมหาเศวตฉัตรเป็นต้น จงบันดาลผล ให้อุบายเล่ห์กล แล
 ความลับอันทุจริตต่าง ๆ ของข้าพระพุทธเจ้าปรากฏออกโดยเร็วพลัน ออย่าให้ทันกระทำการ
 ทุจริตต่อพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้
 ทั้งขออย่าให้ข้าพระพุทธเจ้า แคล้วคลาดเสมอภัยทุกประการ แลกรรมกรตผู้สถานบรรดาที่
 ท่านผู้มีอำนาจอาจกระทำแก่ผู้มี ความผิดทั้งปวงไว้ ขออำนาจเพชฌัญญ์บันดาลอุบายการ
 สังหาญผลาญชีวิตข้าพระพุทธเจ้าถึงความนิมิตภัยตายด้วยความแตกความขาดให้ตายด้วยอนันตบา
 สายฟ้าผ่าคราสศักดิ์อาวุธคามของครุฑอันแรงร้าย ขอให้ตายด้วยหิมแลกำลังแห่งสัจย์อันร้าย
 ในน้ำบนบก จงได้ช่องสังหาญข้าพระพุทธเจ้าผู้มีได้ข้อสัตย์ให้พลันมีกาลทิณาส์ ฤาบันกาล
 ให้ผีพิสมัยการอธิสารชราหาสรพโรคพิบัติต่าง ๆ ทุกประการ จงบังเกิดแก่ข้าพระพุทธเจ้า

ผู้ทรยศคิดคดไม่ถือสัตย์ให้ถึงอกาลมรณะกายก้วยทุกขเวทนาลำบากแสนสาหัส ให้เห็นประจักษ์
แก่ตาโลก ครั้นข้าพระพุทธเจ้าสิ้นชีวิตจากมนุษย์โลกแล้ว วางลงไปบังเกิดใหม่ตามรกหมก
ไหม้อยู่ในไฟไม่รู้ดับสิ้นหมื่นกัปแปดแสนกัปอันนั้นชาติ ครั้นสิ้นเวรกรรมจากที่นั้นแล้ว และมา
บังเกิดในภพใด ๆ ขอจงอย่าได้มีความโกรธแค้นสักหม้อหนึ่งในโลกียกามบริโลก แล้วจงอย่า
ได้พบ พระพุทธเจ้า พระธรรมเจ้า พระสงฆ์เจ้า สิ่งจะมาโปรดสัตว์ให้พ้นทุกข์ถึงสวรรค์แ
นกุฎพาน ถึงจะพบก็อย่าให้ไปรบกวนพระพุทธเจ้าได้

ถ้าแลข้าพระพุทธเจ้าก็อยู่ในความกตัญญูกะตะเวทีภระทำการตามหน้าที่ด้วยความ
ที่สัตย์สุจริต แลมิได้คิดกระดประทุษร้ายโดยบรรยายอันกล่าวมาแล้วแต่บัดนี้ ขอจง
เทพยดาทั้งหลายมีท้าวจตุโลกบาล เปนอาทิ อันมีฤทธิ์สิทธิ์ศักดิ์ทั่วทุกเทพยดาพิภพ ทั้งพระสยาม
เทวาธิราช แลพระหลักเมือง พระเสื้อเมือง พระทรงเมือง แลพระกาฬอันเรืองฤทธิ์ อีก
เทพยอันสิ่งสถิตยในพระมหาเศวตฉัตร และเทพยดาอันรักษาพระองค์ทุกคืนวันจงช่วยป้องกัน
อธิบาลรักษาข้าพระพุทธเจ้าผู้กระทำการ โดยสัตย์สุจริตให้สถิตยสถาพรพ้นจากสรรพโรคพิบัติ
อุปัทวันตรายโดยบรรยายอันกล่าวมาแล้วนั้นจงทุกประการ.

ข้าพระพุทธเจ้า (ชื่อ - นามสกุล)

ที่มา หจธ.ร., กธ.23/24 การสอบไล่แข่งขันทุนเล่าเรียนหลวง พ.ศ. 2459

(15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2459 - 21 พฤษภาคม พ.ศ. 2460)

ภาคผนวก ฉ.

แจ้งความกรรมการรักษาพระราชบัญญัติ
ระเบียบข้าราชการพลเรือน

เนื่องด้วยมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนว่า ให้กรรมการ
รักษาพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนมีหน้าที่จัดการศึกษาของนักเรียนพลวงฝ่าย
พลเรือน ที่ส่งไปเล่าเรียนในเมืองต่างประเทศนั้น

กรรมการรักษาพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน ขอแจ้งความระเบียบ
การส่งนักเรียนพลเรือนของรัฐบาลไปเล่าเรียนต่างประเทศดังต่อไปนี้

ว่าด้วยประเภทนักเรียน

หมวด 1 นักเรียนมี 3 ประเภท

(ก) ชั้นผู้ใหญ่ ได้แก่ที่เรียนจบในมหาวิทยาลัย หรือโรงเรียนที่นับว่าเป็นอุดมศึกษา
อันกรรมการรักษาพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนรับรองฐานะจำพวก 1 กับ
ข้าราชการที่ได้ทำงานมาแล้วไม่น้อยกว่า 2 ปี มีวุฒิ (เช่นภาษาดี) และความสามารถใน
ราชการจำพวก 1

นักเรียนชั้นผู้ใหญ่นี้ สำหรับออกไปเรียนชั้น Post Graduate หรือวิชาเฉพาะ
อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งเจ้ากระทรวงต้องขอรับรองขึ้นมาเพื่อรับอนุมัติกรรมการ ไม่มีขีดอายุ

(ข) ชั้นกลาง ได้แก่พวกที่เรียนจบมัธยมบริบูรณ์อายุระหว่าง 18 ถึง 20 ปี
ส่งออกไปเพื่อเรียนอุดมศึกษา หรือวิชาเฉพาะตามแต่กรรมการจะอนุมัติ มุ่งให้เป็นผู้
เฉพาะวิชาใดวิชาหนึ่ง ไม่มุ่งถึงการศึกษารอบตัว

(ค) ชั้นเล็ก อายุไม่เกิน 13 ปี วุฒิทางเล่าเรียนต้องสอบไล่ได้ไม่ต่ำกว่า
ชั้นมัธยมปีที่ 3 มุ่งหมายจะให้ไปเล่าเรียนตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาตลอดจนถึงชั้นอุดมในประเทศ
นั้น ๆ มุ่งให้ไปเล่าเรียนรอบตัวอย่างดีที่สุด ที่จะเป็นไปได้

ในระหว่างเล่าเรียนนั้น นักเรียนประเภทใหญ่ เจ้ากระทรวงเป็นผู้ควบคุมเอง ไม่เกี่ยวกับกรรมการคณะนี้ ส่วนประเภทกลาง นักเรียนสังกัดตามกระทรวง แต่อยู่ในความอำนวยการสิทธิ์ขาดของกรรมการ ประเภทเล็กอยู่ในความอำนวยการสิทธิ์ขาดของกรรมการ

ว่าด้วยวิธีคัดเลือก

หมวด 2 นักเรียนทุกประเภทจำต้องเป็นบุคคลชนิคมที่ไม่ขัดข้องพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน มาตรา 16 ข้อ (1) และ (3)

นักเรียนประเภทใหญ่ เจ้ากระทรวงคัดเลือกส่งเอง แต่ต้องรับอนุมัติของกรรมการนักเรียนประเภทกลางกับเล็ก กรรมการจะจัดให้มีการสอบไล่แข่งขัน เปิดรับผู้สมัครทั่วไป แต่ในประเภทกลาง ถ้าเจ้ากระทรวงจะส่งคนเข้ามาสอบเพื่อแข่งขันด้วยก็ได้

การสอบไล่แข่งขันมี 4 สถาน คือ

1. การสอบคุณวุฒิ 3 ประการ (ถึงความพิสดารในหมวด 3)
2. การสอบเชาวน์ จะตั้งคำถามให้เขียนตอบ เพื่อได้ทราบว่าผู้ใดมีความไหวพริบดีหรือพิสัยเป็นประการใด จะได้ให้คะแนนเป็นส่วนร้อย สำหรับเป็นเครื่องคัดเลือกอีกชั้นหนึ่ง
3. การสอบวิชาจะได้อสอบความรู้ด้วยวิธีให้เขียนตอบ แล้วแต่กรรมการจะกำหนดและประกาศให้ทราบล่วงหน้าภายในเวลาอันสมควร
4. การสอบท่วงทีและวาจา จะได้เรียกตัวให้มาพบกรรมการสอบไล่ เพื่อได้ซักไซ้สอบถามและตรวจกิริยาท่าทาง เพื่อให้ทราบว่าบุคคลชนิคมใด มีความรู้ทั่ว ๆ ไปอย่างไรบ้าง แล้วให้คะแนนตามส่วนที่ควรจะได้

ยังมีนักเรียนอีกประเภทหนึ่งคือ พวกที่ออกไปเล่าเรียนอยู่แล้ว โดยทุนส่วนตัวบ้าง และโดยทุนอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ของรัฐบาลบ้าง ขอสมัครเข้าเป็นนักเรียนหลวงระหว่างอยู่ต่างประเทศ จำพวกนี้กรรมการจะต้องพิจารณาเป็นราย ๆ ไป เพื่อหยั่งดูคุณวุฒิทั้งในทางวิชาและอื่น ๆ

ส่วนนักเรียนทุนเล่าเรียนหลวงนั้น ไก่แข่งขันกันมาจนได้รับทุนแล้ว ถ้าจะรับเข้าเป็นนักเรียนของรัฐบาลเมื่อหมดทุนเล่าเรียน ก็จะต้องพิจารณาดะเพาะในข้ออื่น ๆ ต่อไป

เพื่อสะดวกแก่การคัดเลือกนักเรียนประเภทกลางและเลือกรวมทั้งพวกที่อยู่เมืองนอก
แล้วนี้ กรรมการจะได้ทำใบสมัครเป็นแบบหนังสือสัญญารับรองให้นักเรียนและผู้ปกครองกรอก
เมื่อได้ตรวจพิจารณาเห็นถูกต้องแล้ว จึงจะได้ส่งตัวให้นายแพทย์ตรวจและนัดหมายให้มา
สอบไล่แข่งขันต่อไป

ว่าด้วยคุณวุฒิ

หมวด 3 ผู้สมัครเป็นนักเรียนรับทุนของรัฐบาลไปเอาเรียนวิชาพลเรือนในต่าง
ประเทศ จะต้องมียุทธวิธี 3 ประการ ดังต่อไปนี้

1. วุทธิโดยชนกกรรม

หมายถึงชาติกำเนิดและฐานะของบิดามารดา กรรมการจะพิจารณาให้คะแนน
โดยถือเอาค่าตอบในหนังสือสัญญารับรองเป็นเครื่องวินิจฉัย ในที่นี้ไม่ได้หมายถึงจะให้คะแนน
เพราะเกิดมาในสกุลผู้ดี แต่หมายถึงหลักฐานของบิดามารดาโดยเฉพาะ เป็นค้ำประกันว่าบิดา
มารดาได้เป็นผู้มีชื่อเสียงเกียรติคุณดี ได้เคยทำกิจการเป็นคุณประโยชน์ตั้งมาไว้แก่ชาติ
บ้านเมือง และบิดามารดามีทรัพย์สินเงินทองพอที่จะทำจุนช่วยเหลือฐานะของบุตรให้ไปสู่
สวัสดิภาพ

อนึ่งบิดามารดาคงไม่เป็นผู้มีโรคหรือนิสัยสันดานที่จะสืบสายในทางกระดูกได้
เช่น วิกัลจริต วรรณโรค หรือความผิดในทางอาชญาบางอย่างเป็นอัน

2. วุทธิทางอนามัย

ในที่นี้หมายถึงอนามัยของผู้สมัครเอง กรรมการจะถือเอารายงานแพทย์ ซึ่งจะ
ให้ตรวจทำขึ้นเนื่องในการสอบไล่นี้เป็นเกณฑ์

3. วุทธิบุคลล

กล่าวถึงนิสัยและความประพฤติของผู้สมัคร กรรมการจะได้ตรวจพิจารณารายงาน
ที่ครูใหญ่หรือเจ้าสำนักเรียนเป็นผู้ทำส่ง แล้วให้คะแนน

ว่าด้วยจำนวนนักเรียน

หมวด 4 จำนวนนักเรียนรัฐบาลไม่ว่าชนิดใด ต้องจำกัดลงให้มีเพียงจำนวนที่จำเป็นแท้ ๆ ฉะนั้นให้เจ้ากระทรวงทำความตกลงกับกรรมการนี้ว่า ในชั้นนี้กระทรวงของตนจำเป็นจะต้องส่งนักเรียนออกไปเล่าเรียนในเมืองต่างประเทศ เพื่อกลับเข้ามารับราชการรวมทั้งสิ้นเป็นจำนวนเท่าใด และเมื่อเรียนจบกลับเข้ามารับราชการครบจำนวนแล้ว จะต้องส่งไปเรียนสำรองไว้เป็นจำนวนประจำเท่าไร

การปกครองนักเรียน

หมวด 5 ในประเทศซึ่งมีนักเรียนเป็นจำนวนมาก กรรมการจะไต่ตั้งผู้ปกครองนักเรียนขึ้นคนหนึ่ง สำหรับช่วยอธิการราชทูตทำการปกครองนักเรียนในความรับผิดชอบของผู้คนั้น ถ้าแห่งใดมีงานมากอาจมีผู้ช่วยและเสมียนพนักงานตามสมควร

ในกิจการทั้งปวงซึ่งเกี่ยวกับนักเรียนประเภทใหญ่ อธิการราชทูตเป็นผู้รับผิดชอบและรับคำสั่งโดยตรงกับเจ้ากระทรวง แต่ประเภทกลางและเล็ก อธิการราชทูตรับผิดชอบและรับคำสั่งจากกรรมการรักษาพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนทุกประการ

ผู้ปกครองนักเรียนต้องยื่นรายงานการเล่าเรียน ความประพฤติ อนามัย และกิจการใดที่มีขึ้นแก่อธิการราชทูตเพื่อส่งมาให้ถึงกรรมการในปีหนึ่งไม่น้อยกว่า 2 ครั้ง คือ ในกลางปีครั้ง 1 ปลายปีครั้ง 1

เป็นหน้าที่ของผู้ปกครองนักเรียนจะต้องสำรวจดูว่านักเรียนที่สมควรจะส่งนักเรียนไปศึกษาได้ มาให้กรรมการรักษาพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนทราบเป็นคราว ๆ และต้องชี้แจงมากกว่า แห่งใดมีข้อสงสัยพิเศษสำหรับวิชาใดบ้างหรือไม่

ให้ใช้ระเบียบการนี้ตั้งแต่วันที่นี้เป็นต้นไป

แจ้งความมา ณ วันที่ 7 เมษายน พุทธศักราช 2473

กิติยากร

นายกรรมการรักษาพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน
ที่มา กระทรวงยุติธรรม แจ้งนักเรียนนอกที่ 9 ก เรื่องที่ 64 นายถ ก.ร.พ. ขอทราบ
ระเบียบการส่งนักเรียนไปนอก (พ.ศ. 2472)

ภาคผนวก ข.

รายชื่อนักเรียนที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ส่งออกไปศึกษาในยุโรป
 ก่อนมีการปฏิรูปการปกครองใน พ.ศ. ๒๔๓๕

ชื่อ -- แร่ค่าศักดิ์	ระยะเวลาศึกษา	วิชาที่ศึกษา	ประเทศ	หมายเหตุ
	2414-	-	อังกฤษ	
เจ้าคุณธรรมาภัย รุณสาวย	2414-2419	ซีวิลอินจิเนียริ่ง	อังกฤษ	ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ออกไปศึกษาเพิ่มเติมอีกครั้งเมื่อ พ.ศ. 2420
ท้าวทิวราช (พระยาไชยวัชร)	2414-	-	อังกฤษ	
เจ้า นพวงศ์	2414-	-	อังกฤษ	
ร.สุวพันธ์ สนิทวงศ์	2415-2427	แพทย์	สกอตแลนด์	ออกไปตั้งแต่อายุ ๘ ขวบ
เลื่อน	-	ทหาร	เวียดนาม	มีรายงานว่าความประพฤติไม่ดี เมื่อ พ.ศ. 2457
เลื่อน (ภักดียุทธวิจิตร)	-	ทหาร	เวียดนาม	พ.ศ. 2435 ตามเสด็จพระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์เจ้าจิรประวิตร เสด็จไปเคนมาร์ก
ว. กรพ	-2433	ทหาร	เวียดนาม	ถูกเรียกตัวกลับ
เลื่อน	-	-	เยอรมนี	
เลื่อน	-	-	-	
เลื่อน	-2431	-	ฝรั่งเศส	จะเรียนกฎหมาย
เลื่อน	-	-	-	

ชื่อ - บรรดาศักดิ์	ระยะเวลา ศึกษา	วิชาที่ศึกษา	ประเทศ	หมายเหตุ
ภรรยา	-	-	-	
ชายเล็ก	-	-	-	
ชายแหม	-	-	-	จากนายเอื้องถึงนายแหม เป็นนักเรียนที่ทรงพระกรุณา โปรดเกล้าฯ ส่งออกไป พร้อมกัน 10 คน แต่ไม่ทราบ มีที่ออกไป
เจ้านองยาเธอ องค์เจ้าสวัสดิโสภณ	2424-	-	อังกฤษ	
ทรงบารุง	2424-	-	อังกฤษ	
นางน	2424-2431	-	อังกฤษ	
นาง	2424-	-	อังกฤษ	
นาง	2424-	-	อังกฤษ	
นาง	2424-	-	อังกฤษ	
นาง	2424-	-	อังกฤษ	
นาง	2424-	-	อังกฤษ	
นาง	2424-	-	อังกฤษ	
นาง	2424-	-	อังกฤษ	จากนายรองบารุงถึงนายชั้น เป็นนักเรียนที่ตามเสด็จ พระเจ้าอนงยาเธอ พระองค์ เจ้าสวัสดิโสภณ
ชายเล็กในกรมหมื่น	-2433	-	ฝรั่งเศส	ถูกเรียกกลับเพราะทำหนังสือ
ว. กลาง หรือ สะท้าน (พระยาวังสถานประพิศ)	2425-2435	ทหาร	อังกฤษและ เดนมาร์ก	เรียนดีมาก

ชื่อ - บรรณานุกรม	ระยะเวลา ศึกษา	วิชาที่ศึกษา	ประเทศ	หมายเหตุ
นายพิน	-	ทหารเรือ	เคนมารก	เรียนดีมาก
นายไฉ่	2428-2440	กฎหมาย	ฝรั่งเศส	
นายเต็ก	-2435	-	ฝรั่งเศส	ถูกเรียกตัวกลับ
นายปลื้ม	-2434	กฎหมาย	อังกฤษ	สอบกฎหมายได้ นายปลื้ม ผู้นี้จะเป็นขุนหลวงพระ ไกรสี (เพลง เวภาราะ) ซึ่งสำเร็จกฎหมายจาก อังกฤษเป็นคนแรก
นายชูเรียม	-2440	-	เยอรมัน	สอบได้เป็นคอกเตอร์ออฟ ทิลโซซีและเข้ามารับราชการ ในกรมศึกษาธิการ
นายจาง แสงชูโต	-2440	ทหารเรือ	อังกฤษและ เคนมารก	ขอย้ายไปเรียนที่เคนมารก เมื่อ พ.ศ. 2435
นายเวียง	-2439	-	ฝรั่งเศส	
นายผล	-2443	-	ฝรั่งเศส	ถูกเรียกกลับเพราะเป็น ขโมย
นายเลื่อน	-2444	-	ฝรั่งเศส	
นายสง	-2439	อินนิแยร์	ฝรั่งเศส	
นายเจริญ	-2443	เพาะปลูก	ฝรั่งเศส	กลับมาแล้วไม่มีความรู้พอ ที่จะทำงาน
นายผาด	-2445	ทหารปืนใหญ่	ฝรั่งเศสและ เบลเยียม	
ร.ว. มานพ	-2435	-	-	กลับเพราะเป็นโรคฉี่หนู
นายเชก	-2435	-	-	ถูกส่งกลับเพราะไม่เอา ใจใส่

ชื่อ - บรรดาศักดิ์	ระยะเวลา ศึกษา	วิชาที่ศึกษา	ประเทศ	หมายเหตุ
นายพัน	-2437	-	-	จะถูกส่งตัวกลับเมื่อ พ.ศ. 2435 แต่บิดาขอเป็นผู้ อุปการะต่อ
นายรศม	-2435	ช่างปั้น	ฝรั่งเศส	ถูกส่งตัวกลับเนื่องจาก ท้องไส้เวลาศึกษาต่ออีก นานกว่าจะสำเร็จ
นายหมก	-2435	ช่างทอง	ฝรั่งเศส	
นายหน	-2435	ช่างทอง	ฝรั่งเศส	ถูกส่งกลับเพราะไม่เอาใจใส่ เล่าเรียน
นายเงิน	-2435	ช่างเขียน	ฝรั่งเศส	ถูกส่งตัวกลับ
นายแปดก	-2435	-	อังกฤษ	ถูกส่งตัวกลับ
นายพยับ	-2435	-	อังกฤษ	ถูกส่งตัวกลับ
ม.จ. สายอุดม	-2436	-	อังกฤษ	เรียนไม่ได้ถูกส่งตัวกลับ
ม.จ. สายกลาง	2435-2440	จะเรียนแพทย์	อังกฤษ	เรียนไม่ได้ถูกส่งตัวกลับ
ม.จ. สายเล็ก	2432-2440	วาดเขียน	อังกฤษ	เรียนไม่ได้ถูกส่งตัวกลับ
นายทอง	-2439	-	อังกฤษ	
นายนุ	2426-	-	อังกฤษ	
นายโต	2428-	-	อังกฤษ	
นายสอน	2428-2438	-	อังกฤษ	ได้รับรางวัลเป็นเงิน 25 ปอนด์ เมื่อ พ.ศ. 2437 สมเด็จพระนเรศวรมหาราช พระราชทานเรียกกลับเข้ามา ทำงานในกระทรวงมหาดไทย
นายโมรา	2428-2440	ซีวิลอินยิเนียร	อังกฤษ	สอบไล่ได้ นับจากนายนุมาถึง นายโมรา เป็นนักเรียนคามา เสด็จพระเจ้าลูกยาเธอ

ชื่อ - บรรดาศักดิ์	ระยะเวลา ศึกษา	วิชาที่ศึกษา	ประเทศ	หมายเหตุ
ร.ร. จรูญศักดิ์ กุลดากกร นายแพทย์ แสงชูโช (พระยาประจำที่พบริบขาด)	2432-2441 -2439	- วิชาแพ	อังกฤษ ฝรั่งเศส	ขอรับพระราชทานทุนเป็น นักเรียนหลวงเมื่อ พ.ศ. 2432 เป็นคนไทยคนแรก ที่เรียนวิชาแพ
ร.ร.ว. สายหยุด สนิทวงศ์ วิไลหมอนนทรพเพว (พระยาสวัสดิ์วารวิดี)	2434-2448	ชีวิตอินนิเมียร และกฎหมาย	อังกฤษ	จบจากมหาวิทยาลัย เคมบริดจ์
ร.จ. ปภีพัต	-2439	-	อังกฤษ	ได้รับรางวัลเป็นเงิน 50 ปอนด์ เมื่อ พ.ศ. 2437
ร.ร.ว. มุน (พน)	2432-2440	ทหาร	อังกฤษ	ถูกส่งตัวกลับ
ร.ร.ว. เจริญ	2432-2440	วาคเขียน	อังกฤษ	ถูกส่งตัวกลับ

ศูนย์วิทยทรัพยากร

ที่มา : หจท., เอกสารกระทรวงต่าง ๆ

ภาคผนวก ช.

รายชื่อนักเรียนที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ส่งออกไปศึกษาในยุโรป
 หลังการปฏิรูปการปกครองดังก่อนมีการส่งนักเรียนทุน
 (พ.ศ. 2435 - พ.ศ. 2439)

ชื่อ -- บรรดาศักดิ์	ระยะเวลา ศึกษา	วิชาที่ศึกษา	ประเทศ	หมายเหตุ
ร.ว. โหม	2435-2444	ทหาร	เยอรมนี	กลับมารับราชการในกรม ศุลกากร
ร.ว. โตะ	2435-2444	เพาะปลูก	เยอรมนี	ได้เป็นคอกเตอร์ออฟ เนเจอร์วาลดีโตโฮฟี เมื่อ พ.ศ. 2443
นายต่าง (สั่ง)	2435-	อินยิเนียร์	เยอรมนี	
นายเพง	2435-2439		เยอรมนี	
นายชู	-2440		เยอรมนี	
นายเชื้อ	2435-2440	กฎหมาย	อังกฤษ	ถูกเรียกตัวกลับ
นายใจ	-2441		อังกฤษ	สอบวิชาชั้นต้นตก ถูกส่ง ตัวกลับ
นายฉาก	-2439			เรียนดี
นายสวัสดิ์	-2436		อังกฤษ	ถูกเรียกตัวกลับ
นายเจ็ก	-2436		อังกฤษ	ถูกเรียกตัวกลับ
ร.ว. คนัยวรบุษ	2437-2446		อังกฤษ	สอบไล่ไม่ได้ กลับมาเป็น ผู้แปลภาษาอังกฤษในกรม ราชเลขาธิการ
ร.จ. สุชาติโนทัย	2437-			
ร.จ. จุลทิศ	2437-2465		ฝรั่งเศส	

ชื่อ - บรรดาศักดิ์	ระยะเวลา ศึกษา	วิชาที่ศึกษา	ประเทศ	หมายเหตุ
นายเทพ	2435-2440	กฎหมาย	อังกฤษ	ถูกเรียกตัวกลับ
ม.จ. ไกรทศประพันธ์	2436-2449	การทูต	ฝรั่งเศส	พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงเทเวศร์วงศวิโร ปกการ ขอเป็นนักเรียน หลวงเมื่อ ค.ศ. 2443
นายชื่น	-2439	กฎหมาย	อังกฤษ	
ม.จ. นวเรศ	2435-		อังกฤษ	
ม.จ. ชลنگกู	2438-		ป็นัง	
นายเตน	2435-2441	อินยิเนียร์	อังกฤษ	ถูกส่งตัวกลับเพราะการ เล่าเรียนลาซา
ม.ร.ว. สิทธิ		ทหาร	อังกฤษ	มีชื่ออยู่ในบัญชีเงินเดือน ก่อน พ.ศ. 2439
ม.จ. ปิยสรพวงค์	-2443	ทหาร	อังกฤษ	ถูกเรียกตัวกลับเพราะ ความประพฤติ

ที่มา : หจช., เอกสารกระทรวงต่าง ๆ

ศูนย์วิทยพัชการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ๕.

รายชื่อนักเรียนทุนในสังกัดกรมศึกษาธิการ

ชื่อ - บรรดาศักดิ์	ปีทีไปศึกษา	วิชาที่ศึกษา	หมายเหตุ
นายสนั่น (เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี)	2435	ครู	รายชื่อเหล่านี้รวบรวมมาจาก
นายเนกยูง (พระยาไชยสุรินทร์)	2439	ครู	หลักฐานต่าง ๆ เท่าที่พบใน
นายเหลื่อม	2439	ครู	ขอคำใบ้ในการค้นคว้า
นายโพ	2439	ครู	วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เท่านั้น และ
นายสละ	2440	ครู	จำนวนนักเรียนที่ส่งออกไป
นายสาทร (หลวงจรลชวณะพันธ์)	2440	ครู	แต่ละปีในระยะเริ่มแรกไม่
นายเมธี	2440	ครู	แน่นอน นักเรียนเหล่านี้
นายแก้ว	2441	ครู	ส่วนใหญ่ศึกษาในประเทศ
นายมา	2441	ไฟฟ้า	อังกฤษ
นายสาทร สุธิเสถียร (พระยาเมธาธิบดี)	2443	ครู	
ม.ล. แหยม อินทรางกูร (พระยาโกษาสมุทร)	2444	ครู	
นายสัน สุทธิแพทย์ (พระยาตำราวงแพทย์กุล)	2444	แพทย์	โอนไปเป็นนักเรียนในสังกัด
นายสิงห์ สุวีรรณะ (พระยาบรมบาทบารุง)	2445		ทหารบก เมื่อ พ.ศ. 2451
นายศิริ เทพหัสดิน ณ อยุธยา (พระยาวิชาปรีชาภคย)	2445	ครู	
นายเรือ	2445	ครู	

ชื่อ - บรรดาศักดิ์	ปีที่ไปศึกษา	วิชาที่ศึกษา	หมายเหตุ
ม.ล. ทศสิทธิ์ อิศรเสนา (พระยาภะรตราชา)	2446		
นายกำจักษ์	2446	ครู	
นายทองสุข ไปตระนันท์ (พระยาสุนทรวิจิตร)	2447		
นายเสวีชัย บัณยารชุน (พระยาปริชานุสาสน์)	2447	ครู	
นายชุม ชินะเคมีย์ (พระประมุขวิชาเพิ่มเติม)	2448	ครู	
นายชื่น อรุณรัตน์ (หลวงจรัสชวณะพันธ์)	2448	ครู	
นายวงษ์	2448	ครู	
นายสุข นิโรคม (พระยาอารวิทย์พิศาล)	2449		
นายสาย คชเสนีย์ (พระถ้อยเวทวิไลย)	2449	แพทย์	
ม.ล. เจริญ อิศรางกูร (พระยาอารักขคุณพรพรค)	2449		
นายแกล่ม คุปคาวักษ์ (พระยาอนุสาสน์พิทยการ)	2450	ครูพิเศษการ	
นายบุญเย็น ชนโกเมศ (พระยากรุดเทพุหรัภษ)	2450	ครู	
นายกิมบู จิรากร (หลวงสันตักวิทยาสาสน์)	2450	ครู	
นายอุ พรพรณะแพทย์ (พระยาพิเศษศาสตราจารย์)	2451	ครูพิเศษการ	

ชื่อ — บรรดาศักดิ์	ปีที่ไปศึกษา	วิชาที่ศึกษา	หมายเหตุ
นายமாக มนชาคุณอิน (พระพนมขยสารวิเทศ)	2451	ครูหนังสือการ	
นายเก่าจาย พลากร (หลวงสันธานวิทยาสิทธิ์)	2451	ครู	
ม.ส. ไพจิตร	2451	ครู	ไปศึกษาที่ประเทศเยอรมนี
นายเกลี้ยง สุนทรารัตน (หลวงสันติศรัทธาสิทธิ์)	2452	ครู	
นายโลเอียง สิริสิงห์ (พระสันธิวิทยาพัฒนา)	2452	ครู	
ม.ส. เชื้อ อิศรางกูร (หลวงไวทยเศรษฐากร)	2452	แพทย์	
ม.ส. อุไร อิศรเสนา (หลวงโศภณพิทยาภรณ์)	2452	วิศวกรรม ศาสตร์	
นายถาวร	2452	แพทย์	
นายสิน	2452	แพทย์	
นายเทศ สุนทรกาญจนศัพท์ (พระยาวิเศษศุภวัตร)	2453	ครู	
นายเหลง บุญชัย (พระยาประทีปสุนทรสาร)	2453	ครู	
นายเพียร ไกลลานนท์ (พระราชาธรรมนิเทศ)	2453	ครู	
ม.จ. รัชฎาภิเษก โสณกุล	2453	วิศวกรรม ศาสตร์	เป็นนักเรียนสังกัดโรงเรียน ข้าราชการพลเรือน
นายเทียบ สมุทระประภค (หลวงประคองวิชาสมาน)	2454	ครู	
นายเล็ก บุญยงศิริ (หลวงอนุศาสน์นทรกรรม)	2454	วิศวกรรม ศาสตร์	

ชื่อ - บรรดาศักดิ์	ปีทีไปศึกษา	วิชาที่ศึกษา	หมายเหตุ
นายอุดม เลิศวัฒน์ (พระอุดมพิทยภูมิพิจารณ)	2454	-เหมืองแร่	
นายชุม โปตระนันทน (หลวงชุมวิทยากิจ)	2454	ครูการฝีมือ	
นายแข็งสอง ประนิช (หลวงทรงวิทยาศาสตร์)	2454	ครูวิทยาศาสตร์	
นายเบ็ญ แยมพลอย (หลวงเบ็ญวิทยาการ)	2454	ครู	
นายสาโรช สุขยางค์ (พระสาโรชรัตนนิมมานก)	2455	ก่อสร้าง	
นายแมน พุเกียรติ (หลวงแมนวิชาประสิทธิ์)	2455	ครูวิทยาศาสตร์	
นายสุน อ่องระเบียบ (หลวงสุนเทกสีการ)	2455	เพาะปลูก	
นายพรท เกชา (หลวงพรทพิทยพยัค)	2455	ครูวิทยาศาสตร์	
นายป้อ เชื้อชื้อ (พระปวโรฬารวิทยา)	2455	ครูวิทยาศาสตร์	
นายจันต์ (จันดา)	2455	กฎหมาย	
นายไช้ จิตรกุด (หลวงชัยจิตรกรรม)	2456	ครูการฝีมือ	
นายแข็งฮี้ มุงการดี	2456		
นายฮวด	2456		
นายนพ คันทจารย์ (หลวงนพนาทวิชาคุณ)	2457		
ม.จ. ตีวากร วรวรรณ	2457	แพทย์	

ชื่อ - บรรณานุกรม	ปีที่ไปศึกษา	วิชาที่ศึกษา	หมายเหตุ
นายจตุ วัจนะคุปต์ (หลวงจตุรพีพิชชาธร)	2457		
นายบุญเลี้ยง บุญอุปการ (หลวงบุญปาสิตวิชาสาสถ)	2457		
นายวงษ์ อิศรางกูร (ขุนพิสัยวรรณศาสตร์)	2457		
นายเอี้ยง จันทรสติชัย (หลวงชิงคศรีกสิกรรม)	2458	เกษตรกรรม	
นายเนม บุรณะบุญย์	2458		
ม.ล.ประวาศิ อิศรางกูร (หลวงประวาศิวิจิตร)	2458		
นายมานเย็น สายัณห์วิกลิต	2458	วิทยาศาสตร์	
นายทองคำ ไชคสมัย	2459		
นายถี ศนวนัก (หลวงถีวิจิตร)	2459		
นายสง เทพาสิต	2459		
นายช่วง โลจายะ (พระรองเกษตรศึกษา)	2459	เกษตรกรรม	
นายหนู อำนวยกุล	2459		
นายศิริ แก้วโกเมศ (หลวงสิริวิเทศศาสตร์)	2460		
นายสวัสดิ์ สมิตร์ (หลวงสวัสดิ์สารศาสตร์)	2460		
นายศิริ หันนันทน์ (หลวงศรีสมรรถวิชากิจ)	2460		
นายนารถ โพธิประสาธ	2460	สถาปัตยกรรม	

ชื่อ - บรรดาศักดิ์	ปีที่ไปศึกษา	วิชาที่ศึกษา	หมายเหตุ
นายนิติ คุปตารักษ์	2461	ครู	
นายไฉ่เต็ก สิริสิงห์ (หลวงศรีภษาชะเวทิน)	2461		
นายเย็น สุนทรวิจารณ์	2461	วิทยาศาสตร์	
นายแปง ไชยแก้ว	2461		
นายเลื่อน ศรีวรรณะ	2461		
นายเนาค เทพหัสดิน ณ อยุธยา	2462	อักษรศาสตร์	
ม.ล.พันธุ ศิริวงศ์	2462	อักษรศาสตร์	
นายประเวศ จันทนยิ่งยง (หลวงประเวศวุฒศึกษา)	2462	ครู	
นายประโมทย์ จันทวิมล (หลวงประโมทย์จรรยาวิภาส)	2462		
นายกระวี อิศรภักดี (หลวงศรีจรรยาวิโรจน์)	2462		
นายเกษร ผลาชีวะ	2463	วิทยาศาสตร์	
นายศิริประภา บุญหลง	2463	วิทยาศาสตร์	
นายสิง โศ รัตนกลีกร	2463	วิทยาศาสตร์	
นายพร ทองพูลศักดิ์	2464		
ม.ล.ปิ่น มาลากุล	2464	ภาษาตะวันออก	
นายจ่าง รัตนรัต	2466	เคมี	ไปศึกษาที่ประเทศเยอรมนี
นายอำไพ จันทวิมล	2467		
นายอรุณ เนตรศิริ	2467	ชีววิทยา	ไปศึกษาที่ประเทศเยอรมนี
นายรอง ศยามานนท์	2467	อักษรศาสตร์	
นายกอง กัญญ์	2467		

ชื่อ - บรรดาศักดิ์	ปีที่ไปศึกษา	วิชาที่ศึกษา	หมายเหตุ
นายสกล กุระมะโรหิต	2470	ภาษาจีน	ไปศึกษาที่ฮ่องกง
นายเว็ม บุรณฤกษ์	2470	กลสิกรรม	ไปศึกษาที่ฟิลิปปินส์
นายเทพ จุฬานนท์		บรรณารักษ	
นายถวิล คารากร ณ อัยรยา		อักษรศาสตร์	
นายโชคสุคนธ์วณิช		วิทยาศาสตร์	
นายเกษม อิงควณิช		พลิชยกรรม	

ที่มา : หจช., เอกสารรัชกาล ต่าง ๆ

รายงานกระทรวงธรรมการ พ.ศ. 2451 - พ.ศ. 2475. (ม.ป.ท.)

อนุสรส่วนกุหลาบ 2499 (ม.ป.ท.)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ช.

รายชื่อนักเรียนทุนเล่าเรียนหลวงที่ออกไปศึกษาวิชาที่ประเทศอังกฤษ

ชื่อ - บรรดาศักดิ์	พ.ศ.	วิชาที่ศึกษา	หมายเหตุ
นายพุ่ม สาคร	2440	ทหารบก	ตามเสด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถ ไปรัสเซีย
นายชิน มุณนาค (พระยาพิพิธกุลพงศ์)	2440	อินยิเนียร์	อยุกรมรถไฟ
นายวัน ศยามานนท์ (พระยาราชบุณกุลวิบูลย์ภักดี)	2441	ครู	
นายเหลียม	2441	การคลัง	
นายสรเสวีวิญ สุขยางค์ (พระยาสาธิตาศศศิริวิสิขันธ์)	2442	อินยิเนียร์	อยุกรมคลอง
ม.จ. ฉลาดลบ เลอสร	2442	อินยิเนียร์	อยุกรมคลอง
ม.จ. ชาศิษฐ์ศักดิ์	2443	อินยิเนียร์	อยุกรมรถไฟ
นายสุก	2443	อินยิเนียร์	เป็นทหารบก
ม.จ. เขจรวรอุทธิ	2444	กฎหมาย	
ม.จ. ฉัตรมงคล	2444	ทหารบก	
นายบุญช่วย วนิกกุล (พระยาวิฑูรพหลศุภรัต)	2445	กฎหมาย	
นายชม ศุระวนิช (พระยาวิกรม รัตนสุภาภชรรามาภิราชเทพสถาปติ)	2445	กฎหมาย	
ม.จ. สกลารณกร วรารณ	2446	กฎหมาย	
นายทวน ธรรมาชีวะ (พระยาศรีวิบูลย์)	2446	กฎหมาย	

ชื่อ - บรรดาศักดิ์	พ.น.	วิชาที่ศึกษา	หมายเหตุ
นายเลื่อน อินุก	2447	ครู	
ม.จ. วรณไวทยาภร	2447	รัฐศาสตร์	
นายสมาน บัฒยาธุณ (พระยาสุภะภักการบวรจง)	2448	อินยิเนียร์	
นายทอง มุณนาค (พระยาเสถียร ฐานภักดิ์)	2448	อินยิเนียร์	
นายหงษ์ มงการดี (หลวงสรรพหัตถกิจ)	2449	อินยิเนียร์	
นายศึก (รุ่งจิต) กาญจนวนิชย์ (พระยาประภักทกลศาสตร์)	2449	อินยิเนียร์	
นายนิยม วัชรเสถียร (นาวาเอกหลวงชำนาญนาวากล ร.น.)	2450	ทหารเรือ	
นายพล รัตตะประจิต (หลวงรถวิจิตร)	2450	ทหารเรือ	
นายแอบ รัตตะประจิต (พลตรีพระยาศลวิธานินิเทศ)	2451	แพทย์	
นายฉา โพธิ์หัตถ (นาวาโทหลวงชำนาญการ ร.น.)	2551	ทหารเรือ	
นายสิน สุวงศ์ (พันตรีหลวงสุเวชชฎกิจ)	2452		
นายกำจร พดางกูร (พระอภัยนันทราพาธพิศาล)	2452		
นายโยน โยประยูร (พระประภอบยัษฐกิจ)	2453	อินยิเนียร์	อยู่กรมศึกษาธิการ
นายบุรี มหาสันทนะ (นาวาอากาศเอกพระยาเวชยันต รังษฤษฏ)	2453		

ชื่อ - บรรณานุกรม	พ.ศ.	วิชาที่ศึกษา	หมายเหตุ
นายฉาบ (หลวงสมักรอนุศิษย์)	2454	แพทย์	
นายเจริญ ศรีภักย์วาณิช (พระเจริญวิสุทธกรรม)	2454	อินยิเนียร์	
นายสม รามโกมุท (หลวงปริญญาโยกวิบูลย์)	2455		อยู่กระทรวงคมนาคม
นายพร ประเสริฐ	2455	อินยิเนียร์	อยู่กรมศึกษาธิการ
นายเขียน สุมาวังศ์ (พระมุนเฑทวิมลนาท)	2456	กฎหมาย	
นายสม จามรบาน (พระมุนเฑทวิมลศาสตร์)	2456	กฎหมาย	
นายที ศรีสุซ (พระศรีธสารวิสุทธกรรม)	2457	อินยิเนียร์	
นายฉิน คงศักดิ์ (หลวงเมธีมหาวิทยาลัย)	2457	แพทย์	
นายสนั่น (จวนฉัน)	2458	กฎหมาย	
นายประวัก สุวรรณแสง (หลวงปริพนธพจนพิสุทธิ)	2458	กฎหมาย	
นายสิงห์ ไรวา (พระนรราชวัง)	2459	กฎหมาย	
นายบุญเชย ปิศรชาติ (หลวงประพันธ์ไพรัชภักย์)	2459	กฎหมาย	
นายหิณ เมืองแมน (หลวงหิณเพากยพิทยาภท)	2460	แพทย์	เรียนอเมริกา
นายวาค เข้มประยูร (หลวงอาจวิทยาวิเทศ)	2460		
นายใหม่พรหม ศรีสวัสดิ์ (หลวงพรหมหัตถ์เวท)	2461	แพทย์	

ชื่อ - บรรดาศักดิ์	พ.บ.	วิชาที่ศึกษา	หมายเหตุ
นายวงษ์ กุลพงศ์ (หลวงสนชกิจปริชา)	2461	อินยเนียร	
นายเล็ก สุนทร	2462		
นายศิริ สัตปริชา (หลวงศรีปริชาธรรมปาสก)	2462		
นายองอี่ สัมเจริญ	2463	อินยเนียร	
นายสอ เกษมบุกร	2463	แ	
นายประเสริฐ กังสคาลัย	2464		
นายเม้ง	2464		
ม.ล. ชูชาติ กำภู	2465	อินยเนียร	
นายโต ยูนิพันธ์	2465		
นายเพิ่ม สิมปิสวัสดิ์ (พลอากาศตรี)	2466		
ม.ล. สิกข์เชื้อ กำภู	2466		
นายเล็ก มุรางกูร	2467		
นายแกน นีละนิธิ	2467		
ม.ล. มานิจ ชุมสาย	2468		
นายจรัส ฉายะพงศ์	2468		
นายสนั่น สุนทร	2469		
นายสัพย์ โสปิยะ	2469		
นายเฉลียว ทองอุไทย	2470		อยู่กระทรวง เกษตราธิการ
นายพร ศรีจามร	2470		อยู่กระทรวง เกษตราธิการ
นายชาย ทองใบ	2471		
นายสงัด กาญจนกฤษ	2471		
นายโกเมศ เกื้อตราฐ	2472		

ชื่อ - บรรณารักษ์	พ.ศ.	วิชาที่ศึกษา	พยางค์
นายประยูร วิชญ์รัตน	2472		
นายเสนาะ อินุกู	2472		
นายทวี ทุกราแก้ว	2473		
นายธัญธอ ศึกษะสิงห์	2473		
นายเจ้านง สุ่มสวัสดิ์	2473		
นายธัญเยี่ยม มีสุข	2474		
นายสมพงษ์ รัชฎ์รัตน	2474		
นางสาวสายหยุด เก่งระคมยิ่ง (เคยทรงศึกษาการฝึก)	2474		
นายบุญมา วงศ์สุวรรณ	2475		
นายสมาน มั่นตราภรณ์	2475		
นายวัลลภ นีวาตพันธ์	2475		

ที่มา : หจข., เอกสารราชการต่าง ๆ

รายงานกระทรวงธรรมการ ฉบับที่ 1 พ.ศ. 127

อนุสรณ์สถานคุณทูลดาบ

เสวีภาพ

ภาคผนวก ฉ.

รายชื่อนักเรียนทุนในสังกัดกระทรวงยุติธรรมที่ออกไปศึกษาวิชาทางประเทศ

ชื่อ - บรรดาศักดิ์	ระยะเวลา ศึกษา	ประเทศ	หมายเหตุ
นายไชยวรศุภมิตร (เทียบ ขุนนาง) (คุณหลวงพระไกรสี)	2440-2445	อังกฤษ	เมื่อกลับมาได้เป็นอธิบดีผู้พิพากษา ศาลต่างประเทศในปีนั้นเอง
นายทองบุญ	2440-	อังกฤษ	นักเรียนทั้งสองคนนี้ไม่ได้สอบ เอาปริญญา
นายเรียบ	2444-2448	อังกฤษ	ไม่ได้สอบเอาปริญญาเรียนเพียง ให้รู้กฎหมายเท่านั้น
นายประสงค	2444-2448	อังกฤษ	
นายแฉล้ม	2445-2449	อังกฤษ	
หลวงประดิษฐไพจิตร	2448-2452	อังกฤษ	เป็นเสมียนตรากระทรวงยุติธรรม
นายขุนชาย	2448-2452	อังกฤษ	
นายจิตร ๓ สงขลา (เจ้าพระยาตรีธรรมาธิเบศ)	2449-2453	อังกฤษ	เป็นนักเรียนตามเสด็จประพาส ยุโรปครั้งที่ 2 และสำเร็จเนติ บัณฑิตไทยแล้ว
นายพร้อม	2452-2457	อังกฤษ	
นายเฉลิม	2452-2456	อังกฤษ	เป็นนักเรียนทุนเล่าเรียนหลวง ตั้งแต่ พ.ศ. 2447
นายทวน	2452-	อังกฤษ	เป็นนักเรียนทุนเล่าเรียนหลวง ตั้งแต่ พ.ศ. 2447 และสอบได้ บี.ซี.แอล. (oxson) เป็น ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2455

ชื่อ - บรรดาศักดิ์	ระยะเวลา ศึกษา	ประเทศ	หมายเหตุ
นายวัน จามรมาน	-2460	อังกฤษ	เป็นเนติบัณฑิตไทย
นายปลอกวิเชียร ๗ สงขลา	-2460	อังกฤษ	เป็นเนติบัณฑิตไทย
ม.ร.ช. โสภี สุทัศน์	2456-2462	อังกฤษ	
นายวงษ์ สักพลี	-2460	อังกฤษ	
นายกัม	2457-2461	อังกฤษ	เป็นนักเรียนทุนเล่าเรียนหลวง ไอณเมื่อ พ.ศ. 2457
นายเขียน	2457-	อังกฤษ	เป็นนักเรียนทุนเล่าเรียนหลวง ไอณเมื่อ พ.ศ. 2457
ม.ล. อุ อิศรเสนา	-	อังกฤษ	ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ ไอณจากทูลส่วนตัวเป็นนักเรียน ทุนกระทรวงเมื่อ พ.ศ. 2457 เรียนไม่คืบและถึงแก่กรรม เมื่อ พ.ศ. 2461
นายต้น จารุวัศกร (หลวงสารสาสนประพันธ์)	-2466	อังกฤษ และฝรั่งเศส	เคยเป็นนักเรียนพิเศษกรมป่าไม้ และขอโอนมาเมื่อ พ.ศ. 2459 ขณะอยู่ในฝรั่งเศส เป็นคนไทย คนแรกที่สอบกฎหมายฝรั่งเศสได้
นายชื่น โกมารกุล ๗ นคร	2457-2460		โอนจากนักเรียนทุนส่วนตัวเมื่อ พ.ศ. 2457
นายสนั่น	-	อังกฤษ	เป็นนักเรียนทุนเล่าเรียนหลวง
นายประวิทย์ สุวรรณแสง	-2468	อังกฤษ	ที่โอนมาเมื่อ พ.ศ. 2459
นายสิงห์ ไรวา	2460-2468	อเมริกา และอังกฤษ และฝรั่งเศส	เป็นนักเรียนทุนเล่าเรียนหลวง โอนมาเมื่อ พ.ศ. 2460 สอบได้ ปริญญา บี.เอ. พ.ศ. 2465 แล้วย้ายไปอังกฤษ พ.ศ. 2467 ไปเรียนที่ฝรั่งเศส

ชื่อ - บรรดาศักดิ์	ระยะเวลา ศึกษา	ประเทศ	หมายเหตุ
นายบุญเชย ปิครชาติ	2460-	อเมริกา	เป็นนักเรียนทุนเล่าเรียนหลวง โฮมมาเมื่อ พ.ศ. 2460 ใน พ.ศ. 2465 ขอย้ายไปอังกฤษ เพราะสอบตก กระทรวงตกลง
หลวงนาคบัญชา (โต๊ะ)	2460-2466	อเมริกา	ขอกลับมายังยุโรปเพื่อปฏิบัติงานกฎหมาย
นายสุข เลขยานนท์	2460-		
นายแนบ พหลโยธิน	2464-2470	อังกฤษและ ฝรั่งเศส	เป็นนักเรียนทุนส่วนตัวออกไป ตั้งแต่ พ.ศ. 2461 พอถึง พ.ศ. 2469 ย้ายไปเรียนฝรั่งเศส
ม.จ. ถิลกฤทธิ ในกรมพระนเรศวร วรฤทธิ	2462-	-	นักเรียนพิเศษที่ทรงพระกรุณา โปรดเกล้าฯ ให้โอนเข้าเป็น นักเรียนทุนกระทรวงยุติธรรม เมื่อ พ.ศ. 2462
ม.จ. วัชรนายก ในกรมหมื่นทิวากร ประวัก	2462-2470	อังกฤษ	เป็นนักเรียนที่ทรงพระกรุณา โปรดเกล้าฯ
นายเพิ่ม ศรีเสวก	2463-		เป็นนักเรียนทุนส่วนตัวโอนเมื่อ พ.ศ. 2463 และถึงแก่กรรม เมื่อ พ.ศ. 2468
นายปรีดี พนมยงค์ (หลวงประดิษฐมนูธรรม)	2463-2470	ฝรั่งเศส	เป็นเนติบัณฑิตไทย
นายบุญรอด จุฑเนตร	2464-2469	อังกฤษ	เป็นเนติบัณฑิตไทย
นายทอม ตรี ระนอง	-2469	อังกฤษ	เป็นเนติบัณฑิตไทย ถึงแก่กรรม เมื่อสอบไล่เนติบัณฑิตอังกฤษ
นายหยิม ๓ นคร	2465-2468	อังกฤษและ อเมริกา	มหาดเล็กพิเศษที่ทรงพระกรุณา โปรดเกล้าฯ ให้รับทุนกระทรวง พ.ศ. 2467 ขอย้ายไปอเมริกา เพราะสอบตกและมีเรื่องในที่สุด

ชื่อ - บรรณานุกรม	ระยะเวลา ศึกษา	ประเทศ	หมายเหตุ
นายสวท บุณนาค	-2470	อังกฤษ	
นายวิสุทธิ์ ไกรฤกษ์	-2471	อังกฤษ	โอนจากนักเรียนทุนส่วนตัว เมื่อ พ.ศ. 2465
หลวงประเจิดอักษรวิธาน (สมโภช อิศวรรณ์)	2465-	อังกฤษและ ฝรั่งเศส	เนติบัณฑิตไทย พ.ศ. 2469 ย้าย ไปฝรั่งเศส พ.ศ. 2474 สอบตก จะถูกส่งกลับ บิดาจึงขอออกค่า ใช้จ่ายเอง
ม.ส. ประทับ สุทัศน์	2465-2469	อังกฤษ	
นายประวัติ ปัทมะพงษ์	2466-2471	อังกฤษ	เนติบัณฑิตไทย
นายจำรูญ โปษยานนท์	2466-	อังกฤษ	เนติบัณฑิตไทย ตำแหน่งมหาดเล็ก พิเศษ
นายประกอบ มุณเฑียรศิริ	2467-	อังกฤษ	เนติบัณฑิตไทยตำแหน่งมหาดเล็ก พิเศษ สอบทุนระพีโกศที่ 2 กระจ หวางยุติธรรมจึงส่งออกไป
นายบรรยงค์ มกรภิรมย์	2468-2476	อเมริกา	เนติบัณฑิตไทย สอบตกถูกเรียก ตัวกลับ
นายเสงัด วสุธาร	2468-2473	ฝรั่งเศส	เนติบัณฑิตไทย ซึ่งเคยสอบตก ถูกส่งกลับ
นายชวน สิงหลกะ	2464-2470		นักเรียนในพระบรมราชูปถัมภ์ โอนมารับทุนกระทรวง เมื่อ พ.ศ. 2465
นายวิจิตร ไกรฤกษ์	2469-	อังกฤษ	นักเรียนในพระบรมราชูปถัมภ์ โอนมาเมื่อ พ.ศ. 2469 พ.ศ. 2475 สอบตกจะถูกเรียกตัวกลับ บิดาส่งค่าเอง
นายเย็น มีเมศกุล	2470-	อังกฤษ	
นายไชยเจริญ สมบัติศิริ	-	อังกฤษ	

ชื่อ - บรรดาศักดิ์	ระยะเวลา ศึกษา	ประเทศ	หมายเหตุ
นายศิริ สมบัติศิริ	2472-	ฝรั่งเศส	สอบชิงทุนได้ พ.ศ. 2476 สอบ ตกมาแล้วถึง 3 ครั้ง
นายอัมพร ศรีไชยยันต์	2472-2476	เยอรมนี	สอบชิงทุนได้
นายประภาส วนิกเกียรติ	2472-	อังกฤษ	สอบชิงทุนได้
นายสมทบ สุวรรณเสถียร	2474-2478	ฝรั่งเศส และสวิต	โอนมาจากนักเรียนทุนฝรั่งเศส พ.ศ. 2476 ย้ายไปเรียนสวิต เซอร์แลนด์
นายประมุล สุวรรณศรี	2468-2471	อังกฤษ	นักเรียนทุนระพีบุญนิธิ คนแรก
นายสัญญา ธรรมศักดิ์	2472-	อังกฤษ	นักเรียนระพีบุญนิธิ

ที่มา : ทจช., เอกสารรัชกาลต่าง ๆ และ กระทรวงศึกษาธิการ แฟ้มนักเรียนนอก.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข.

รายชื่อนักเรียนทุนในสังกัดกระทรวงเกษตรธิการ
ที่ออกไปศึกษาวิชาต่างประเทศ

ชื่อ - บรรดาศักดิ์	ระยะเวลา ศึกษา	วิชาที่ศึกษา	ประเทศ	หมายเหตุ
ม.ร.ว.ชาย	2447-	อินยีเนียร์	เยอรมนี	เป็นนักเรียนในสังกัดกรมคลอง
นายสมุน	2448-2453	อินยีเนียร์	อเมริกา	สังกัดกรมคลอง สอบตก แลถูกส่งตัวกลับเพราะป่วย
นายสรรเสริญ สุขยางค์ (พระสารศาสตรศิริลักษณ์)	-	อินยีเนียร์	-	เป็นนักเรียนทุนเล่าเรียนหลวง
ม.จ. ฉลาชลบเลอสร	2449-2452	อินยีเนียร์	อเมริกา	เป็นนักเรียนทุนเล่าเรียนหลวง
นายชวน	2449-	-	เยอรมนี	สังกัดกรมคลอง
นายพิน	2450-	-	เยอรมนี	สังกัดกรมคลอง
นายสุก	2450-	แผนที่	อเมริกา	สังกัดกรมแผนที่
ม.จ. กุศลปรารภ	-	อินยีเนียร์	เยอรมนี	สังกัดกรมคลอง
ม.ร.ว. สรรพศิลป์	-2454	เพาะปลูก	-	สังกัดกรมเพาะปลูก
นายแอม	2452-	แผนที่	อเมริกา	สังกัดกรมแผนที่ โอนมาจากทุนเล่าเรียนหลวง
นายตี หรือ ศรี มลิณหสุต (พระยาโทธาการ)	2452-	แผนที่	อเมริกา	โอนมาสังกัดกรมเพาะปลูก และเรียนวิชาเพาะปลูก เมื่อ พ.ศ. 2453 เพราะกรมแผนที่ไปขึ้นกับกระทรวงกลาโหม

ชื่อ - บรรดาศักดิ์	ระยะเวลา ศึกษา	วิชาที่ศึกษา	ประเทศ	หมายเหตุ
นายแนบ	2453-	สัตวแพทย์	อเมริกา	
นายถิมบี ประนิช	2453-2458	เคมี	อเมริกา	
ม.จ. วิมาทิตย	2461-2468	กฎหมาย	อังกฤษ	ระหว่าง พ.ศ. 2459 - พ.ศ. 2461 ไม่มีการศึกษา นักเรียนเพราะเกิดสงคราม
นายวงษ์ กุลพงศ์	2462-2468	อินยิเนียร์	อังกฤษ	สังกัดกรมท่อน้ำ โอนมา จากทุนเล่าเรียนหลวง
นายสงฆ์ ฉิมเจริญ	2463-2469	อินยิเนียร์	อังกฤษ	โอนจากทุนเล่าเรียนหลวง เมื่อ พ.ศ. 2461
นายสอ เศรษฐบุตร	2463-2469	แร่	อังกฤษ	โอนจากทุนเล่าเรียนหลวง เมื่อ พ.ศ. 2467
นายชวน วรธโนทัย	2464-2467	เพาะพันธุ์ปลา	อเมริกา	สังกัดกรมรักษาสัตว์น้ำ
นายประวัติ สุขุม	2466-2473	แร่	อังกฤษ	โอนมาจากทุนส่วนตัวสังกัด กรมโลหกิจ สอบตกหลาย ครั้ง
นายอคม แสงรุจิ	2466-	อินยิเนียร์	อังกฤษ	โอนมาจากทุนส่วนตัว สังกัด กรมท่อน้ำ สอบตกหลายครั้ง
นายสง่า ขรสุวรรณ	2466-	อินยิเนียร์	อังกฤษ	ข้าราชการสังกัดกรมท่อน้ำ ความรู้พื้นฐานไม่พอสำหรับ เวลาสั้น ต้องเปลี่ยนเรียน เพาะปลูกเมื่อ พ.ศ. 2466
นายประโยชน์ บุรณศิริ	2466-	เพาะปลูก	อเมริกา	สังกัดกรมเพาะปลูก
นายวิลาส โอสถานนท์	2465-2472	-	อังกฤษ	โอนมาจากทุนส่วนตัว เรียน ไม่จบ

ชื่อ - บรรดาศักดิ์	ระยะเวลา ศึกษา	วิชาที่ศึกษา	ประเทศ	หมายเหตุ
นายล่าเจียง ไชติศาสิกร	2466-	เพาะปลูก	อเมริกา	เป็นข้าราชการกรมเพาะปลูก
นายบนเกิด รัตนเสน	2465-2471	ทคน้ำ	อังกฤษ	
นายเลนก สาตราภัย	2465-	ทคน้ำ	อังกฤษและ ฝรั่งเศส	โอนไปอยู่ฝรั่งเศสเมื่อ พ.ศ. 2469
ม.ร.ว. ระพีพันธ์ เกษมศรี	2465-2474	อินยิเนียร์	อังกฤษ	สังกัดกรมทคน้ำ
ม.ล. สุชาติ กำภู	2465-2471	อินยิเนียร์	อังกฤษ	สอบได้ทุนเล่าเรียนหลวง โอนมาสังกัดกรมทคน้ำเมื่อ พ.ศ. 2469 เรียนดีมาก
ร.ว. กุญวิบูลย์ สวัสดิ์กุล	2472-	อินยิเนียร์	อังกฤษ	ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เป็นพิเศษ
ม.จ. สุวินิต กิตติยากร	-	วิศวกรรมประทาน	อังกฤษ	ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เป็นพิเศษ
ม.จ. จีรวิทย์ กิตติยากร	-	วิศวกรรมประทาน	อังกฤษ	ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เป็นพิเศษ
ม.จ. รุจยากร อาภากร	-	-	อังกฤษ	ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เป็นพิเศษ
นายทวี บุญยเกษตร	-2471	บำรุงและผสม พันธุ์สัตว์	-	
นายพร ศรีจามร	2474-	-	อังกฤษ	เป็นนักเรียนทุนเล่าเรียน หลวงเมื่อ พ.ศ. 2470
นายเฉลียว ทองอุไทย	2474-	-	อังกฤษ	
หลวงจตุรพิชชากร (จ. วจนุปรต)	2469-	เพาะพันธุ์ปลา	อเมริกา	เป็นนักเรียนที่ได้รับทุนของ สมเด็จพระบรมชนกนาถ เจ้าฟ้ากรมหลวงสงขล นาครินทร์
นายบุญช่วย อินทร์พรชัย	2469-	เพาะพันธุ์ปลา	อเมริกา	

ภาคผนวก ๑.

รายชื่อนักเรียนทุนในสังกัดกรมป่าไม้ที่ออกไปศึกษาวิชาต่างประเทศ

ชื่อ - บรรดาศักดิ์	ระยะเวลา ศึกษา	ประเทศ	หมายเหตุ
นายสนธิ พุกกะมาน (พระยาครุพันธ์พิทักษ์)	2440-2446	อังกฤษ	เป็นนักเรียนที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตามเสด็จประพาสยุโรปเมื่อ พ.ศ. 2440
นายทองคำ เสวตศิลา (พระยาวันพฤกษ์วิจารณ์)	2443-2446	อินเดีย	} เป็นนักเรียนทุนกรมป่าไม้รุ่นแรกที่ได้ส่งออกไปศึกษาต่างประเทศ
นายवास วินทุพราหมณกุล (พระยาพนมดลารักษ์)	2443-2446	อินเดีย	
นายเอื้อ ศุภมิตร (พระยาสมมติบริหาร)	2443-2446	อินเดีย	
นายผล นิยมฤกษ์ (ขุนวนบัณฑิตประเวศ)		อินเดีย	
นายเดน่า	2446-	อินเดีย	
นายเจือ	2446-	อินเดีย	
นายทวาก	2446-	อินเดีย	
นายลย	2446-	อินเดีย	
นายเป็ง (เปล่ง) สาครบุตร (พระยาพนานาวร)	2451-2453	อินเดีย	
นายโต โทเมศ (พระยาวิจิจวนาคร์)	2451-2453	อินเดีย	
นายสนั่น สามนเสน (หลวงประกอบวนกิจ)	2453-2457	อินเดีย	

ชื่อ - บรรดาศักดิ์	ระยะเวลา ศึกษา	ประเทศ	หมายเหตุ
นายชั้น	2454-2456	อินเดีย	เสียชีวิตเมื่อกลับมารับราชการ ได้ 3 เดือน
นายสุน ฒ อุบล (ขุนบริบาลวนเขตร)	2455-2457	อินเดีย	
นายทุน	2455-2455	อินเดีย	} ศึกษาไม่ได้ต้องกลับ
นายประนอ	2455-2455	อินเดีย	
นายขุนหว่า สุธสิสุวรรณ (พระยาอนุชิตนรินทร์)	2455-2457	พม่า	} เป็นนักเรียนพจนานุกรมป่าไม้ รุ่นแรกที่ส่ง ไปศึกษาวิชาป่าไม้ ที่พม่า
ม.จ. สิบสุขสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์	2455-2457	พม่า	
นายหลิน บัดทวงศ์ (พระบารุงวนกิจ)	2456-2458	พม่า	
นายเทสทธิ (เฮง) อิงวิโรจน์ (พระพิทักษ์ไพรวิน)	2456-2458	พม่า	
นายเล็ก เล้าพันธ์ (หลวงอภิบาลไพรสณฑ์)	2456-2458	พม่า	
นายฉัตร ชูเกียรติ (หลวงบริหารวนเขตร)	2459-2461	พม่า	
นายเสน วัฒนคุณ (หลวงนิเทศหาทวนการ)	2459-2461	พม่า	
นายศิริ พุฒษากรกรม (หลวงชำนาญวนกิจ)	2459-2461	พม่า	
นายยอด มาริสวงค์ (หลวงพิจิตรวนรักษ์)	2460-2462	พม่า	
นายสัมฤทธิ์ สิงหเดช (หลวงประคิษฐานการ)	2460-2462	พม่า	

ชื่อ - บรรณานุกรม	ระยะเวลา ศึกษา	ประเทศ	หมายเหตุ
นายจ้อย (เจริญ) คือนันต์ (หลวงสมานวนกิจ)	2460-2462	พม่า	
นายเมฆ รัตนประสิทธิ์ (หลวงวิลาสวันวิท)	2461-2463	พม่า	
นายกิมโซ่ บุญมงคล (หลวงประเสริฐวณศาสด)	2461-2463	พม่า	
นายโคว (วิบูลย์) ธรรมบุตร (หลวงวิบูลย์วานกิจ)	2461-2463	พม่า	
นายน้อย แคงสทะ	2462-2464	พม่า	
นายสมบูรณ์ ๓ ถกลาง (หลวงสำเร็จทฤกษาลัย)	2463-2465	พม่า	
นายคอกไม้ ยันคคิดง (หลวงพิศลยพนาธิราช)	2463-2465	พม่า	
นายเทียนกี ผลิทัศน์ (ขุนอภิรักษ์ไพโรสถ)	2464-2466	พม่า	
นายทองคำ สุวรรณเกษ (ขุนนารักษ์คำรง)	2464-2466	พม่า	
นายเกษ ชาติบุรุษ	2465-2467	พม่า	
นายสฤษดิ์พร เวทวาระ	2465-2467	พม่า	
นายสถิตย์ กาญจนหุต (ขุนสถิตย์วณศาสด)	2466-2468	พม่า	
นายจ้าวรัส สุนันทนานนท์	2466-2468	พม่า	
นายนฤ เสนีวงศ์ ๓ อัยธยา (ขุนพฤพนาเวศ)	2468-2470	พม่า	
นายเทียม คมกฤส	2471-2473	พม่า	
นายเทียม เคะระโกสยะ	2471-2473	พม่า	

ภาคผนวก พ.

รายชื่อนักเรียนทุนในสังกัดกรมรถไฟหลวง¹
ที่ออกไปศึกษาวิชาต่างประเทศ

ชื่อ - บรรดาศักดิ์	ระยะเวลา ศึกษา	ประเทศ	หมายเหตุ
รุ่นที่ 1 พ.ศ. 2461			
นายสุทร ปาลศิริ (หลวงศิริอักษนิการ)	2461-2464	อเมริกา	
นายเหรียญ พุทธศุกร (หลวงประเสริฐวิภูวโรดม)	-2467	"	
นายถิ่ง รุจิระถาน (หลวงวิศลยวิจิตร)	-2467	"	
นายเย็น กุลจันทร์ (หลวงกุลจันทร์รัถยาทร)	-2467	"	
นายกิมหลี่ แซ่มณี (หลวงกิลปวิธานโกวิท)	-2467	"	
ม.จ. วรวิภากร วรารมณ	-2467	"	
นายถวิล กุปคาร์ภย์ (หลวงถวิลเศรษฐพิไชยการ)	-2466	"	

¹ เป็นนักเรียนทุนกรมรถไฟหลวง ซึ่งสอบคัดเลือกส่งไปอย่าง เป็นลำ เป็นสัน เมื่อกรม
พระกำแพงเพชรอัครโยธิน เข้ามาเป็นผู้บัญชาการ ก่อนหน้านั้นก็ได้มีการส่งนักเรียนของ
กรมรถไฟซึ่ง ขึ้นอยู่กับกระทรวงโยธาธิการออกไปศึกษาต่อข้างแต่มีจำนวนไม่มากนัก และ
ไม่มีหลักฐานครบถ้วนว่ามีผู้ใดออกไปเมื่อ พ.ศ. อะไร

ชื่อ - บรรดาศักดิ์	ระยะเวลา ศึกษา	ประเทศ	หมายเหตุ
นายสมคิด (คึก) สุวรรณสุทธิ	2472-2474	พม่า	
นายเฉลิม ธีรวิมล	2472-2474	พม่า	
นายสุขุม ธีระวัฒน์	2473-2475	พม่า	
นายสวัสดิ์ มหาณล	2473-2475	พม่า	
นายกริต สามะพูนธิ	2474-2476	พม่า	
ม.ล.คำรณ อิศรางกูร	2474-2476	พม่า	

ที่มา : หจช., เอกสารกระทรวงต่าง ๆ และ กรมป่าไม้ กระทรวงเกษตร,
ประวัติกรมป่าไม้ 2439 - 2514 (ม.ป.ท.).

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ชื่อ - บรรดาศักดิ์	ระยะเวลา ศึกษา	ประเทศ	หมายเหตุ
นายสม จรัสสิงห์ (หลวงจรัสสิงห์พิทักษ์กิจ)	-2467	อเมริกา	
วันที่ 2 พ.ศ. 2462			
ม.จ.สิทธิากร วรวรรณ	2462-2468	"	
ม.จ.ไพโรภากร วรวรรณ	-2469	"	
นายสระ แสงชโค (หลวงอุปการณวิจิตร)	-2468	"	
นายชัช สิริสุข (หลวงวิฑูรวิจิตร)	-2468	"	
นายทัศน มกรากิรมย์ (หลวงพิพิธธรรมาภิธาน)	-2468	"	
นายชุ่มชัง บุญคุปต์ (หลวงวิเทศเนตรกิจ)	-2468	"	
นายจัญญะ เพียรเขียน (หลวงพิศาลมารควิฑูร)	-2468	"	
นายผ่อง ไชยมงคล	-2464	"	
นายบรรจง ชวรมหัทธิน		"	ถึงแก่กรรมขณะศึกษา
นายเฉลิม ไชยสุก	-2468	"	
วันที่ 3 พ.ศ. 2463			
นายปุ่น ตฤณคนาค	2463-2469	อังกฤษ	
นายประสมศรี สิงห์จันทร์ (ขุนประสมศรี)	-2464	"	
นายผา พจน์พริ้ง (หลวงวิชาญนครกรรรม)	-2469	"	
นายสำราญ สากรินทร์	-2469	"	

ชื่อ — บรรดาศักดิ์	ระยะเวลา ศึกษา	ประเภท	หมายเหตุ
นายเสริณ มุงการดี	-2468	อังกฤษ	
นายแถม เพ็ชรเกษม (หลวงเพ็ชรเกษมวิถีสวัสดิ์)	2465-2469	"	
นายเล็ก สุขวัฒน์ (หลวงสุขวัฒน์สุนทร)	-2469	"	
นายเกษม ศรีพิทักษ์	-2468	"	
ม.ล.กรี เกษาคีวงศ์ (หลวงเกษาคีวงศ์รวาวัฒน์)	-2469	"	
นายบุญธรรม มหาวสุ	-2469	"	
นายใจ บัวขวัญ (หลวงวิหิตยนครการ)	-2468	"	
นายฮกเลี้ยง (อำพน) สุนทอนันท์	-2469	"	
นายยิ้ม พึ่งพระคุณ	-2469	ฝรั่งเศส	
วันที่ 4 พ.ศ. 2464			
นายบัง บุญมานพ (หลวงไพจิตรบุญมานพ)	2464-2470	อังกฤษ	
นายประวิค บุรณบุญ	-2470	"	
นายสหรั่ง เทพหัสดิน ณ อยุธยา (หลวงสุนทรเทพหัสดิน)	-2469	"	
นายถวัลย์ หงสกุล	-2470	"	
นายเสงี่ยม โทกระถวานนท์	-2467	"	
นายศรี ยุทธะเสวี (หลวงยุทธะเสวีวิวัฒน์)	-2470	"	
นายเล่ง ศรีสมวงศ์	-2469	"	

ชื่อ - บรรณานุกรม	ระยะเวลา ศึกษา	ประเทศ	หมายเหตุ
นายกอสอน สุธประยูร (หลวงสัมฤทธิ์วิถาวรรม)	-2470	อังกฤษ	
นายสรวิศ ลวสุต (หลวงลวสุตบัณฑิตศิลป์)	-2469	ฝรั่งเศส	
วันที่ 5 พ.ศ. 2465			
นายขุนหลวง พิศาลบุตร	2465-2472	อังกฤษ	
นายจรูญ วิมลศิริ	-2471	"	
นายสิทธิ วรภัทร (หลวงสิทธิคุสิศภาษา)	-2472	"	
นายสนธิ ทัดนไฟโรจน์	-2471	"	
นายโชติ คุณะเกษม	-2471	"	
นายกิมข้าว (จิกคิ) มลิลดา	-2471	"	
นายธองเชียง (พร) สัมเจริญ	-2472	"	
นายมงคล เนาวจำเนียร	-2470	"	
วันที่ 6 พ.ศ. 2466			
นายไสว หัพพานนท์	2466-2471	อังกฤษ	
นายอาภรณ์ กฤษณามระ	-2472	"	
นายเต็ม เทียนประสิทธิ์	-2472	"	
นายผอง วิริยะศิริ	-2473	"	
วันที่ 7 พ.ศ. 2467			
พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเปรม บุรฉัตร	2467-2477	อังกฤษ	ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เป็นศิษย์
ม.จ. ประสมสวัสดิ์ สุธสวัสดิ์	-2473	อังกฤษ	

ชื่อ - บรรดาศักดิ์	ระยะเวลา ศึกษา	ประเทศ	หมายเหตุ
นักเรียนพิเศษ			
ม.จ. วรพงศ์ หัตถนา	-2461	อเมริกา	เป็นเด็กเรียนที่ศึกษาอยู่
ม.ล. อุไร อิศรเสนา (หลวงโสภณพิทยากร)	-2462	อังกฤษ	ในต่างประเทศแล้วขอ
นายโยน ไยประยูร (พระประกอบยันตรกิจ)	-2462	"	โอนมารับทุนกรมรถไฟ
นายชม ออบล (หลวงปริญญาโยควิบูลย์)	-2462	"	หลวงภายหลัง
นายประกาศ สุขุม (หลวงพิสิฐสุขุมการ)	-2463	"	
นายพิสิฐ อรรถจินดา	-2464	อเมริกา	
ม.ล. จรัญ สนิทวงศ์ (หลวงจรัลสนิทวงศ์)	-2465	อังกฤษ	
ม.ล. จรุง สนิทวงศ์ (หลวงจรุงสนิทวงศ์)	-2465	"	
เจ้ากาวิละวงศ์ ณ เชียงใหม่	-2465	ฝรั่งเศส	
ม.จ. เสริมสวาสดิ์ กฤดากร	-2466	อังกฤษ	
นายประสิทธิ์ เมนะเสวก (หลวงประสิทธิ์กนิถนัย)	-2467	อเมริกา	
ม.ล. จิว สนิทวงศ์	-2467	"	
ม.จ. ชาญฤทธิเดช สุขสวัสดิ์	-2471	ฝรั่งเศส	
นายปฐม กษเสนี	-2471	"	
นายแฉล้ม อุษากิจ	-2472	อเมริกา	
ม.จ. สยามม กิตติยากร	-2473	"	
ม.ล. อุกม สนิทวงศ์	-2473	สวีต	

ชื่อ - บรรณานุกรม	ระยะเวลา ศึกษา	ประเทศ	หมายเหตุ
ม.ร.ว.บุญระบือ กฤดากร	-2473	อังกฤษ	
นายบุญตั้ง (บุญยฤทธิ์) เจริญยิ่ง	-2474	อังกฤษ	

ที่มา : การรถไฟแห่งประเทศไทย 2439 - 2500 (พระนคร : โรงพิมพ์กรมรถไฟ,
2500).

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติการศึกษา

นางสาวระออลทอง อัมรินทร์รัตน์ เกิดวันที่ 9 มีนาคม พ.ศ. 2494 ได้รับ
ปริญญาการศึกษาบัณฑิต จากวิทยาลัยวิชาการศึกษาพิเศษโลก เมื่อ พ.ศ. 2514 รับราชการ
ในตำแหน่งอาจารย์ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
วิทยาลัยครูนครราชสีมา.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย